

Znečišťovatelé ovzduší by měli platit. Moc se jim ale nechce a snaží se získat na svou stranu zákonodárce.

Vídeňská retrospektiva pop-artového klasika potrvá do konce května.

Literární a výtvarná příloha

Kulturní noviny

PRVNÍ DRUŽSTEVNÍ LIST PRO SPOLEČNOST, POLITIKU, VĚDU A UMĚNÍ

29 Kč / PŘEDPLATITELÉ 25 Kč

V ČÍSLE:

2 STRANA

KOUZLO PŮJČOVÁNÍ

Co je to spoluspotřebitelství?

6 STRANA

JAK SE ŽIJE BEZDOMOVČŮM

Reportáž Tomáše Kubarta.

7 STRANA

KŘESŤANSTVÍ POD LEDOVCEM

Nový překlad islandského klasika.

V PŘÍLOZE

POVÍDKY

Dmitrije Grigorjeva, Lucie Faulerové a Zdeňka Mitáčka

BÁSNĚ

Petra Motýla, Magdalény Stárkové, Lenky Sedláčkové, Anici Jensi...

VÝTVARNÁ TVORBA

Nikoly Čulíka, Matěje Smetany, Venduly Chalánkové...

DRUŽSTEVNÍ PROJEKT

Jsmo prvním českým mediálním družstvem. Naše členy spojuje idea vytvořit nezávislé médium s akcentem na témata občanské společnosti a kultury. Rozšiřování družstva je cestou ke stabilitě novin, k nezávislosti na čistě komerčních mechanismech. Členství je investice do nezávislosti. Informace o družstevním projektu a dosavadní činnosti: www.kulturni-noviny.cz. Noví členové získávají předplatné na jeden rok zdarma a v dalších letech s třetinovou slevou.

- 1. Informace o družstvu:** druzstvo@kulturni-noviny.cz
- 2. Informace o předplatném a obecné dotazy:** info@kulturni-noviny.cz
- 3. Náměty a reakce:** redakce@kulturni-noviny.cz

Nejjednodušší podpora projektu:

Předplat'te si Kulturní noviny!

VYZKOUŠEJTE NÁS!

SMS = číslo KN ZDARMA

Pošlete SMS (běžný tarif) ve tvaru:

Jméno-Příjmení-Ulice-Číslo-Obec-PSC na **608 573 963**

9 771804 889023

Jak si zvolit prezidenta

Blíží se prezidentské volby. Vynořují se různá jména. Volba dopadne tak, jak o ní budeme přemýšlet. Na text Erazima Koháka navazuje anketa osobností uvnitř čísla.

ERAZIM KOHÁK

„Havel na Hrad!“ Pamatujete? To nadšení, tu samozřejmost, s nimiž jsme tehdy přistupovali k volbě prezidenta? Přímou volbu jsme sice neměli, dokonce ani svobodně volené poslance. Zato lidé promluvili tak mohutně, že to pochopili i tehdejší poslanci, byť jmenovaní do funkce Komunistickou stranou Československa. Volba byla jasná. Samozřejmě. Havel na Hrad!

A pamatujete ještě, když o několik málo let později tentýž Havel na Hradě navrhnul jako svého nástupce americkou ojetinu, ministerskou poradkyni ve výslužbě, Madlénku Albrightovou? Že by Madlénka na Hrad?!? To heslo se vzneslo ve vši lehkostí olovené vzducholodi. Žuch. Následné ticho v lidu bylo až slyšet. A to jsme stále ještě neměli přímou volbu.

Ted' ji máme, a je nám to poněkud trapné, jako bychom nevěděli, co s ní. Přímé volbě obvykle dávají přednost společnosti, které udělaly nešťastnou zkušenost s korupcí. Ta učí nedůvěře k elitám, ať už aristokratickým, majetkovým nebo voleným. Naopak nepřímé volbě dávají přednost společnosti, které se víc bojí demagogie než korupce, davu než elit. Zas pochopitelně. Elita se dá aspoň zkorumpovat. S davem nic neuděláš. Valí se jako lavina, šíří se jako lesní požár. Berlínský leden 1933 sice známe už jen z dějepisu, zato žije

ještě dostatek pamětníků Staroměstského náměstí v únoru 1948. V této zemi máme důvod pro strach rovnoměrně z korupce a z demagogie – a bohatě čerstvých příkladů obojího.

Tak proč vůbec volit? Docela prostě, i pro nefilosofy – abychom žili jako lidi, ne jen primáti druhu homo sapiens sapiens. Budování vyspělého kapitalismu k tomu nestačí. Lidoop se nestává člověkem tím, že si udělá řidičák a nažehlí si puky na kalhoty. Stává se jím, když se prolomí z bezmyšlenkovitého přežívání do vědomého žití. Když svůj život doslova vezme na vědomí. Když se nad ním pozastaví, táže se po smyslu toho honu za bohatstvím, mocí či slávou, když posuzuje jeho možnosti a vědomě, odpovědně mezi nimi volí.

Život, který volím – třeba jen tím, že se vědomě rozhodnu žít, nejen se životem protřpět ze setrvačnosti – přestává být náhodou. Stává se svobodným, byť i jen minimálně, a zároveň se stává životem odpovědným. Tento život jsem volil, je to můj život, moje odpovědnost. Svobodou volby a převzetím odpovědnosti se stávám člověkem v plném smyslu lidství, homo humanus.

A tu to máme. Homo humanus je člověk, který se nenechá jen trpně unášet. Je bytostí, která zvažuje, rozhoduje, odmítá se považovat za obět', byť i pro to se může rozhodnout. Živočich našeho druhu, který by se jen bezmyšlenkovitě rodil, přijímal potravu, zachovával genofond, vyměšoval

a umíral, by nebyl plně člověkem, byť by to všechno dělal na spotřební úrovni snobských snů. Zůstal by pouze živočichem druhu homo sapiens sapiens. Když se rozhoduje pro život – či slovníkem našich předků, když vědomě přijímá z ruky Boží povolání k životu – stává se člověkem.

Jenže tím řešíme jen otázku, proč vůbec volit. Tím se teprve dostáváme k té ztrápeně praktické otázce, koho navrhnout, koho volit v tom našem zmateném volebním mariáši, prolezlém korupcí a demagogií.

I to má svá prolegomena. Snad nejdůležitější prolegomenon vůbec je nedramatizovat, nerozčílovat se – a s odkazem k českým oblibám, nenechat se naštvat. Hněv může být a obvykle je celkem oprávněný, ale to nic nemění na skutečnosti, že hněv je opravdu špatný rádc. Člověku je především třeba myslet hlavou, ne puďy. Když se naštvu, mohu to rovnou vzdát. Zaručeně volím špatně.

A i dál je to jako v mariáši. Mohu to vzdát, mohu chytračit a uhrát, co se dá. Anebo když mi ta karta nahrává, mohu dělat granda. Mohu hrát betla nebo durcha – pokud vám tento folklor staré k. k. armády nic neříká, optejte se v hospodě. Tam přežívá. Leč k věci:

Když hraju betla ve volbách, vědomě vybírám kandidáta, který je tak naprosto bez barvy, chuti, zápachu, že proti němu nikdo nemůže nic

Pokračování na straně 4.

BEZ PARDONU

Musí být řečeno...

Na Škaredou středu zveřejnil německý spisovatel Günter Grass svou báseň *Co řečeno být musí*, o jejíž literární překlad jsem obratem poprosil svého kolegu z KN, germanistu Romana Kopřivu. Jeho překlad s mým komentářem vyšel na Velký pátek v Britských listech. V dalších dnech se v dalších českých denících objevily další překlady (včetně překladu Grassova přítele Pavla Kohouta) s dalšími komentáři.

Báseň pojednává o tom, že německý stát se chystá dodat Izraeli další ponorku, „jejíž zvláštnost spočívá v tom, / že dokáže nasměrovat absolutně ničivé bojové hlavice tam, / kde existence jedné jediné atomové zbraně / nedokázána jest...“, zatímco v komentářích bylo připomínáno především to, že Grass byl ve svých sedmnácti letech naverbován do zbraní SS – což by se patrně nikdo nedozvěděl, kdyby se z toho sám před šesti lety nevyznal ve svém bilancujícím románu *Při loupaní cibule*. V bouři diplomatických nót a politických odsudků se trochu „pozapomnělo“, že to, na co upozorňuje německý nositel Nobelovy ceny, už delší dobu říká i řada izraelských autorů v čele s nejpoulnějším izraelským spisovatelem Amosem Ozem: Zatímco je veřejným „tajemstvím“, které si můžete ověřit v každém novém zeměpisném atlase pro střední školy, že izraelský stát disponuje trojiciferným počtem atomových zbraní, existence těchto zbraní v zemích, jako je Írán (proti němuž se Izrael nyní chystá „preventivně“ zaútočit) – ač ostře sledována – nebyla nikdy dokázána.

Hlasy osobností, jako jsou Günter Grass či Amos Oz, jsou jistě silnější než můj. Ale i za mnou stojí někdo, jehož hlas něco platí. Jsou to mrtví členové židovské větve mé rodiny, jejichž smrt jedna izraelská vláda za druhou zneřecuje tím, že je používají jako argument pro vyloučení chování státu Izrael. Nelze však obviňovat jen izraelské vlády. Celé světové společenství se už desítky let podobá špatnému pěstounovi, který se ujal sirotka Izraele ve chvíli, kdy mu zmasakrovali otce, a v hrůze z tohoto činu poskytl chlapci výhody, o kterých se ostatním dětem ani nesní. Deprivovaný a zároveň zhyčkaný Izrael, žijící v obklíčení muslimských chlapčků, nyní drží v ruce bombu, která může zničit nás všechny, a volá: „Hodím!“ Za sebe i za své mrtvé děkuji Günterovi Grassovi, že na to upozornil. I kdyby v životě neudělal nic jiného, jeho mladistvý hřích je tím po sedmašedesáti letech smazán.

TOMÁŠ KOLOC

VÝROČÍ

Jiří Olič (* 23. 4. 1947)

Básník a uměnovědec Jiří Olič se narodil v Horní Libině v rodině volyňských repatriantů. Po dokončení zemědělské školy pracoval jako agronom v JRD Devín a přispíval do samizdatových periodik jako *Vokno* nebo *Střední Evropa*. Od počátku devadesátých let působí jako výtvarný kurátor a nakladatelský redaktor, vydal znamenité monografie o Josefu Váchalovi, Jakubu Demlovi a Josefu Ladovi. Z jeho beletristické tvorby lze zmínit sbírku greguerií *Velký strážce*, básnický výbor *Gloria* nebo mozaiku glos, úvah a vzpomínek *Život je nuda*.

Kdo si půjčuje, ušetří a navíc pozná nové lidi

Každý máme v komoře či na půdě věci, které více či méně překážejí, přitom někomu jinému by se právě teď hodily. Proto vznikly webové stránky OdKomunity, které od letošního února fungují v české i slovenské verzi. O zkušenostech s dosavadním fungováním projektu vypráví jejich zakladatel Marián Repaň.

Proč vlastně OdKomunity.cz?

Nad názvem stránky je otázka/slogan: Proč kupovat, když můžeš zdarma půjčovat? OdKomunity je odpověď na to, od koho (od komunity). Zdielanie vecí nie je prežitok z čias socializmu, ako by sa mohlo na prvé počutie zdať. Je súčasťou novodobého trendu, ktorý vznikol u americkej strednej triedy a jeho dôvody sú čisto racionálne. Mať k dispozícii viac vecí na používanie, viac miesta v dome či byte a viac peňazí na účte, ktoré zdieláním ušetríte a použijete na to, čo je pre vás skutočne dôležité. Významným spôsobom k rozvoju tohto trendu prispela aj ekonomická recesia, ktorá odštartovala v USA v roku 2008. Sú to práve mladí ľudia nezaťažení minulosťou, ktorí sú v nespojitosti so svojou situáciou a pri vyhliadkach na celoživotnú slučku okolo krku vo forme hypotéky vodcovskou silou k odlišnému spôsobu konzumácie: požíčavaniu, vymieňaniu, zdielaniu namiesto nakupovania. Ekonomka a spisovateľka Rachel Botsmanová z Harvard University vidí spoluspotrebitelstvo ako sociálnu revolúciu, ktorá umožňuje ľuďom „vytvárať hodnoty zo zdielanych a dostupných zdrojov tak, že vyvažujú osobnú sebeckosť s dobrom väčšej komunity“. Skutočným benefitom je však podľa nej opätovný vznik spoločenstiev, v ktorých si členovia navzájom pomáhajú.

Existujú nejaké odhady, jak se vlastnictví předmětů, které pravidelně nepoužíváme, promítá do rozpočtu jednotlivých domácností?

Před tím, ako sme začali pripravovať a navrhovať stránku, som si spočítal, koľko mám ja sám v takýchto veciach viazaných peňazí. Prestal som počítať pri sume 5000 eur. To definitívne rozhodlo, že sme sa do realizácie pustili. Uvedomil som si, že sám vlastním množstvo vecí, ktoré potrebujem len raz za čas a niekto iný by ich mohol dočasne potrebovať, pritom mne ležia nevyužitú na policákach. A sú veci, ktoré občas potrebujem ja, ale vlastniť ich nechcem, kvôli všetkým ekonomickým, ekologickým a sociálnym dôsledkom, ktoré to má. V rámci rodiny, medzi priateľmi si mnohí, vrátane mňa, ak niečo potrebujeme, navzájom veci požíčavame. Nebežíme hneď do obchodu. Problém ale nastáva, keď nikto z nášho okolia danú vec nemá. A toto rieši OdKomunity.cz.

V Spojených štátoch amerických bol prevádzkovateľom obdobného, i keď komerčne zameraného portálu realizovaný prieskum, koľko si dokážu užívatelia požíčaváním svojich vecí privyrobit'. Tí najaktívnejší, ponúkajúci najviac vecí, až 1000 dolárov ročne. To je slušný zisk na veciach, ktoré sa doteraz iba povalovali v domácnosti.

Jak fungují spoluspotřebitelské komunity ve světě?

Začalo sa to zhruba pred dvoma rokmi v USA a odtiaľ sa myšlienka pomaly šíri do ostatného

sveta. Najväčšie komunity majú tisíce užívateľov a desiatky tisíc vecí na požíčavanie. Skôr, ako sme sa pustili do realizácie OdKomunity.cz, zisťovali sme samozrejme ako fungujú. Dokonca som sa zúčastnil štúdie, ktorú realizovala jedna americká univerzita. Sú badateľné dva smery, ktorými sa obdobné projekty uberajú. Prvý smer je reprezentovaný viac-menej inzertnými portálmi s ponukami jednotlivých užívateľov. Prevádzkovatelia zľahčenejšie nevstupujú do interakcií medzi jednotlivými užívateľmi, neriešia ich bezpečnosť. Druhý, ktorým sa ubera aj OdKomunity.cz, má ambíciu vytvoriť komunitu ľudí, ktorí sa aktívne podieľajú na smerovaní stránky a budovaní samotnej komunity. A my, ako prevádzkovatelia, sa im snažíme načúvať, zapracovávať návrhy a najmä robiť všetko pre to, aby sme užívateľov a ich veci ochránili pred rôznymi nepoctivcami, ktorí by sa na stránke mohli objaviť. Nechceme dopustiť, aby sa potvrdilo staré známe „za dobrotu na žobrotu“. Aby tí, ktorí chcú pomáhať, na to nakoniec nedoplatili.

Na rozdiel od obdobných, nám známych zahraničných projektov, ktoré sú komerčne zamerané, sme sa rozhodli pre nekomerčné riešenie. Chceme, aby služba bola dostupná každému. Akonáhle sa nám podarí zrealizovať, čo máme naplánované, a projekt potvrdí svoju životaschopnosť, založíme občianske združenie, ktoré ho bude zastrešovať.

Jak řešíte logistické otázky ohledně předávání a vrácení věcí?

Toto si riešia sami užívatelia. Akonáhle niekto prejaví záujem o zapožičanie nejakej veci a jej majiteľ so zapožičaním súhlasí, dá zájemcovi svoje telefónne číslo a dohodnú si miesto a čas odovzdania aj vrátenia veci.

Co návštěvníci vašich stránek nabízejí nejčastěji a jaká byla zatím nejkurióznější zápujčka?

Zatiaľ prebehli iba viaceré zápožičky kníh. Nevie, či je to kuriozita, ale v Žiline máme užívateľa, ktorý zadarmo požíčiava auto. A mali sme pokus o nahratie manželky do sortimentu, čo sme ale okamžite riešili zrušením konta daného užívateľa.

Nemůže takové půjčování čehokoli nakonec vést k propouštění v obchodu a výrobě, tedy k prohlubování chudoby?

Ak by to viedlo k strate miest (na čo by ale bolo nevyhnutné, aby sa to stalo preferovaným spôsobom, ako by si ľudia zabezpečovali, čo potrebujú), iba by to urýchlilo príchod technologické nezamestnanosti, ktorej sa aj tak nemáme šancu vyhnúť. Už dnes je 80% ľudí zamestnaných v oblasti služieb. Stačí sa pozrieť päťdesiat rokov späť, situácia bola diametrálne odlišná. Je to len prirodzený vývoj. Naopak užívatelia stránky si môžu požíčaváním svojich vecí privyrobit'.

Půjčování znamená nejen úsporu financí, ale také setkávání lidí. Plánujete vytvoření nějakého organizovaného společenství?

Chceme vytvoriť neformálny priestor, aby sa mohli užívatelia stránky stretávať a spoznávať. Jednak to zvyšuje dôveru, ale hlavne je to z nášho pohľadu nevyhnutné na vytvorenie fungujúcej komunity. O všetkom ale nakoniec rozhodnú samotní užívatelia.

Jaké máte pojistky proti zneužívání komunity různými kšeftaři a parazity?

Užívatelia majú k dispozícii viacero bezpečnostných prvkov. Od vzájomného hodnotenia, viditeľného upozornenia na nekorektné jednanie, cez možnosť odmietnuť zapožičanie a zablokovať iného užívateľa, až po overenie užívateľa prevádzkovateľom, požadovanie bezpečnostného depozitu a podpísanie zmluvy o výpožičke.

Aktuálne sme riešili problém s tým, že sa nám na stránke začali registrovať komerčné požíčovne, ktoré sa tvárili ako súkromné osoby. A až dodatočne informovali, že požadujú nejaký poplatok. Považujeme to za nekorektné jednanie. Vyriešili sme to tým, že sme požíčovne sami iniciatívne oslovili s tým, že si môžu na stránke prezentovať svoj sortiment, ale musia korektné uviesť, že ide o komerčnú požíčovňu. S viacerými sme sa dokonca dohodli, že poskytnú užívateľom OdKomunity.cz zľavu vo výške 10 až 50%. Myslím, že je to výhodné pre obe strany.

Máme pripravené aj riešenie, ktorým akékoľvek prípadné riziko finančného poškodenia majiteľa veci úplne eliminujeme. Jeho nasadenie ale vyžaduje, aby sa počty užívateľov pohybovali v omnoho vyšších číslach, ako je tomu pár týždňov po spustení projektu. To je aj dôvod, prečo chceme pôsobiť na ďalších trhoch, čo najskôr túto hranicu dosiahnuť a definitívne užívateľov ochrániť pred nekalými praktikami.

Jak mohou čtenáři Kulturních novin podpořit vaši činnost?

1. Pridať sa ku komunite a ponúknuť svoje veci na požíčanie ostatným.
2. Pomôcť s propagáciou stránky a získavaním nových užívateľov.
3. Finančne prispieť na zabezpečenie prevádzky a rozvoj stránky.

Připravil JAKUB GROMBÍŘ.

MÉDAILON

Marián Repaň

(1978) je obchodník a cestovateľ. V roce 2002 vystudoval Ekonomickou univerzitu v Bratislave, v roce 2011 založil spoluspotřebitelský portál OdKomunity.

Moderní evropský princip: Znečišťovatel platí

Průmysloví znečišťovatelé ovzduší se snaží pod různými záminkami snížit či zrušit poplatky za znečišťování. Boj proti této tendenci je nejen bojem za čisté prostředí, ale také za odstranění případné další daňové zátěže občanů.

PETR SALAMON

Senátoři 15. března zamítli návrh zákona, který měl zrušit poplatky vyměřené velkým znečišťovatelům. Na druhou stranu ovšem snížili výši poplatků a také hranici jejich minimální výše. Podniky, které znečistí ovzduší v přepočtu méně než o padesát tisíc korun, nebudou muset platit nic. Investice firem do nových technologií a postupů jsou již nyní o tolik vyšší než velmi nízké poplatky, že se firmám jednoduše vyplatí za vypouštění znečištění platit. Návrh nyní poputuje zpátky do Poslanecké sněmovny. ČSSD se již nyní vyjádřila, že se její poslanci přikloní spíše na stranu senátorského návrhu.

K návrhu schválenému Sněmovnou vydaly záporné stanovisko Vědecká rada Ministerstva životního prostředí i Ústav životního prostředí Akademie věd. Proti zrušení poplatků se postavili rovněž předseda ČSSD Bohuslav Sobotka, městské zastupitelstvo Ostravy, moravskoslezská ČSSD a ministr životního prostředí Tomáš Chalupa (ODS). Častým argumentem je to, že poplatky slouží jako motivace továren k modernizaci, k tomu aby přešly na nové technologie a vyčistily výrobu. Bez této motivace se sotva podaří skoncovat s katastrofálními smogovými situacemi hlavně na Ostravsku. Podle odborníků oslovených Ekolistem nicméně návrh schválený Senátem nebude příliš sloužit jako motivace.

Zákon o poplatcích byl přijat na začátku devadesátých let. Tehdejší společenské klima krátce po revoluci dalo prostor odborníkům na ekologii, kteří připravili kvalitní a fungující zákony na ochranu životního prostředí. Ty se však staly častým terčem útoků poslanců v době, kdy už ekologové takto silný vliv na přípravu zákonů ztratili. Existuje několik cest, které ovlivňují zacházení firem se životním prostředím. Kromě kroků přímých, jako jsou například zákazy a limity, existují také kroky nepřímé, vesměs ekonomické. Každý má své výhody i své nevýhody. Nevýhodou limitů je to, že firmy, které již zvládly být pod jejich úrovní, nic nevede k dalšímu snižování ekologické zátěže. Tuto nevýhodu nemají poplatky, které účtují za každou jednotlivou vypuštěnou tunu SO₂ a podobně. Zrušením poplatků se vyčleňujeme ze společnosti moderních zemí, jako jsou Polsko, Slovensko, Dánsko a Švédsko, které tento princip přijaly.

Hlavní argumenty proti obnovení emisních poplatků a jejich rozbor

1. *Ovzduší není znečištěno jenom velkými průmyslovými podniky, ale i lokálními topeništi a dopravou.*
Komise životního prostředí Akademie věd uvádí, že nejméně 80 % znečištění a zejména nebezpečných příměsí prachových částic je na severní Moravě produkováno průmyslem. Omezení dopravy není ideálním prostředkem ke snížení emisí, jednak zde není jejich dominantním producentem, jednak nelze na severní Moravě vybudovat nízkoemisní zóny z důvodu nedostatečné silniční infrastruktury. Otázka lokálních topenišť je sociálně problematická vzhledem k vysokým cenám plynu, nicméně peníze získané z poplatků průmyslu by ji mohly pomoci vyřešit.
2. *Poplatky povedou ke snížené konkurenceschopnosti našich podniků.*

Tato argumentace jde přesně v linii termínu „závodu ke dnu“, jak o něm mluví ekologická ekonomie. Tento pojem označuje procesy, kdy se politici snaží nabídnout co nejlepší podmínky velkým průmyslovým výrobcům, aby je přilákali nebo přiměli setrvat v zemi. Hlavní motivací k těmto krokům je zaměstnanost místních lidí. Nicméně většina vydělaných peněz nezůstává v místě výroby a nepodílí se tak na rozvoji regionu. Peníze jdou do rukou zahraničním majitelům daných továren. Tento jev se týká i moravskoslezských znečišťovatelů. Podle ekologických ekonomů poskytují politici těmto firmám skryté dotace, te-

dy výhody, za které nemusí platit. Podle zprávy Evropské agentury pro životní prostředí česká energetika a průmysl způsobují škody na lidském zdraví a životním prostředí v hodnotě zhruba 87,7 až 148,7 miliard Kč.

3. *Ze zákona poplynou poplatky teplárnám. Může to vést ke zdražení tepla.*
Většinu velkých znečišťovatelů tvoří na Ostravsku teplárny, ale průmyslové podniky. Právě tyto podniky mají být emisními poplatky motivovány k technologickým inovacím výroby. Přesto se podle našeho názoru jedná o handlu se zdravím za úplatek. Jde o podobnou logiku, jako kdybychom zrušili dobu použitelnosti u potravin, které by pak výrazně zlevnily. Navíc poplatky zvyšují náklady teplárnám jen o jednotky procent.
4. *Větší cena tepla z tepláren vede k diskriminaci lidí topících z centrálních zdrojů na úkor lidí vytápějících vším možným ve svých kotlích.*
Zákon zavádí kontrolu vytápění v domácnostech a povinnost vyměnit nejstarší kotle na uhlí. Ale hlavně by vybrané peníze, jejichž suma se měla dle návrhu Tomáše Chalupy navýšit, mohly být použity k financování obecních vytopen na biomasu. Státní fond životního prostředí byl například významným zdrojem financí pro výstavbu obecního vytopeny na biomasu v bělokarpatké vesnici Hostětín.

5. *Podniky budou tlačeny k modernizaci i bez poplatků z důvodu nové evropské směrnice o průmyslových emisích (2010/75/EU).*

Jak evropské příkazy dopadají v realitě české kotliny, ukazuje příklad povinného procenta výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů. Politici na různých úrovních trvale omezují podporu těmto zdrojům, energetický úřad zastavil přístup malých zdrojů energie do sítě a Václav Klaus odmítl podepsat novelu zákona podporující obnovitelné zdroje.

Ukázkový je rovněž případ směrnice o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu. Tato směrnice uváděla mezní hodnoty částic prachu PM10, které se mohly v jednotlivých oblastech nacházet v ovzduší. Česká republika měla výjimku do 11. června 2011, a od tohoto data už musela být snížena produkce neškodlivějších částic prachu. To se ovšem nestalo. Podle analýzy Ekologického právního servisu se nelze prostřednictvím této směrnice domoci konkrétních práv. Jedním z důvodů je to, že směrnice nemůžou ukládat povinnosti jednotlivcům, fyzickým ani právnickým osobám (těžký průmysl).

Zpřísnění limitů, předepsané evropskou směrnicí na rok 2016, začne v České republice kvůli vyjednaným/vylobbovaným výjimkám u energetiky a tepláren platit o čtyři, respektive šest let později. To, kdo a jak často bude limity kontrolovat a jaké za jejich porušení budou sankce, je ve hvězdách. Navíc mluvčí Arcelor Mittal říká, že evropské směrnice přimějí ke snížení produkce emisí o padesát procent. Jenže, jak uvádí Vojtěch Kosecký z Hnutí Duha, na severní Moravě jsou emisní limity běžně překračovány čtyřikrát až osmkrát.

6. *Velké znečišťující podniky poskytují práci místním lidem, jejich omezení by mohlo vést ke snížení zaměstnanosti.*
Zaměstnaní poskytuje nepřímo také Státní fond životního prostředí. Nabízí dotace na ekologicky příznivé projekty, například na zateplování rodinných domů i veřejných budov (aktuálně nemocnice a školy), na stavbu malých zdrojů obnovitelných zdrojů energie, na projekty snižující znečišťování vody, zlepšující odpadové hospodářství, posilující biodiverzitu a podobně. Všechny tyto projekty musejí organizace, instituce nebo soukromé osoby zrealizovat, což zahrnuje také objednávku odborných služeb a podobně. Například zateplování domů je prováděno místními firmami, peníze tedy zůstávají v regionu, jsou vypláceny specializovanější profese a navíc přinášejí i ekologický zisk. Navíc výnosy z emisních poplatků slouží jako spolufinancování evropských ekologických projektů. Kdyby o ně stát přišel, zavřel by si cestu i k penězům z Evropské unie. A ty samozřejmě taky podporují zaměstnanost. Pokud se peníze nevyberou od velkých znečišťovatelů, budou je místo nich platit oběti znečištění prostřednictvím daní.

Petr Salamon (1987) studuje environmentální studia na FSS MU a regionální správu a rozvoj na ESF MU.

ODPOSLECH

Nezdravá nenemocenská

Nápad ministra Drábka s placenou neplacenou prací neprací, zvanou „veřejná služba“, je charakteristický pro přemýšlivost i právní citění současné vlády. Za ocitování stojí diskuse na stránkách Akčního spolku nezaměstnaných. Uživatel Daniel píše: *Domnívám se, že i v této oblasti se dopouští úřady práce diskriminace, protože dle vyjádření pracovníků ÚP nemám v případě, že budu nucen absolvovat veřejné práce, nárok na nemocenskou při pracovním úrazu či dostanu-li angínu. Je to v souladu se zákonem a listinou lidských práv a svobod? Nebo to je jen výmyslem zbytečně aktivní a komplexované úřednice? Děkuji za jakoukoliv informaci.* Na to reaguje nick Vilém: *Pokud jde o pracovní úraz, podle vyjádření úřadů skutečně případný úraz při výkonu veřejné služby není pracovním úrazem – zřejmě je veřejná služba jakousi soukromou záležitostí mezi „nezaměstnaným“ pracovníkem a parazitující organizací. Odškodnění podle pracovních předpisů by tedy nepřicházelo v úvahu, ale muselo by se řešit cestou soukromého práva. A člověk podepisující se jako Nezaměstnaný debatu uzavírá: *Na otázku pracovních úrazů a nemocí z povolání jsme se dotazovali krajských poboček podle zákona o přístupu k informacím. Doslovné znění odpovědi je následující: „V souvislosti s vykonáváním veřejné služby podle ustanovení § 18a zákona o hmotné nouzi nemůže dojít k pracovnímu úrazu (nemocí z povolání), tak jak je tento pojem vymezen v ustanovení § 380 odst. 1, resp. odst. 4 zákoníku práce, neboť veřejná služba není vykonávána v rámci pracovního právního vztahu (mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem), ale na základě jiného smluvního vztahu. V této souvislosti poukazujeme na to, že organizace, se kterou je smlouva uzavřena, je povinna mít uzavřenou pojistnou smlouvu kryjící, kromě jiného, odpovědnost za škodu na zdraví, která by osobě vykonávající veřejnou službu mohla být způsobena.“ Čili dotyčný by musel vznést nárok vůči těm parazitům a oni by pak řešili, jakou škodu utrpěl atd. To ustanovení uvedené v zákoně se týká pracovních podmínek, nikoli odškodnění za utrpěný úraz nebo nemoc. Není jasné, jak by se stanovila výše odškodnění za poškození zdraví, ale velmi pochybuji, že by přesahovala nároky vzniklé ze zaměstnaneckého vztahu, a spíš se obávám, že by poškozený pracovník měl problém vůbec něco získat. I v tomto ohledu je tedy veřejná služba skandální záležitostí, protože při předpokládaném počtu pracovníků určitě k nějakým událostem tohoto druhu dojde a postižení budou mít nejen poškozené zdraví, ale ještě zůstanou bez adekvátního odškodnění. Na druhou stranu – takový nevolník taky neměl zdravotní pojištění a jaké hodnoty vytvořil...**

j-g

Pokračování ze strany 1.

namítat. Ti ostatní se sežerou navzájem a nakonec zůstane ten můj, kterého sice nikdo nijak moc nechce, ale ani proti němu nic nenamítá. Může to být takový neškodný úředník, který říká samé hezké věci, a nakonec nic neřekne. Hezky se to poslouchá, nikoho to neštve. Nezastává žádné výrazné názory, nikdy nic výrazného neudělal, do ničeho se nezaplétl. Nejvhodnější je někdo jako ta Madlénka, někdo, kdo žil celý život někde stranou a teď sem jen občas přijede na návštěvu, řekne něco velmi odborného na mikrofon, nechá se třeba vyfotit s panem prezidentem, ale nikomu se moc neplete do cesty.

Volební betl je prostě sázka, že naštvání voliči se na nikom neshodnou a nakonec zvolí kandidáta, který sice nic moc nenabízí, ale nikdo proti němu nic moc nenamítá. Po takové volbě stačí jen aktualizovat tu staříčkovou anekdotu, jak „před palácem zastavil prázdný kočár a z něho vystoupil následník trůnu“. Naposledy jsem ji slyšel, když se prezidentem stal Antonín Novotný. To už motorizovanou. Možná ji budeme muset opráší. Náladu je taková, že by právě takový kandidát mohl vyhrát – a každá strana má jednoho či jednu v rezervě.

Jenže když jde o volbu prezidenta, co bychom tím vyhráli? Nic moc. Snad jeho věrní by se dočkali nějaké té odměny za věrnost. Ty každá nová vrchnost rozvažuje jako hrsti naleštěných měďáků, když na zlatáky nemá. Ale za pět takových let by i hrst zlatáky byla málo. A tak budeme opravdu grandí. Hrajme volebního durcha.

Hrát ve volbách durcha znamená riskovat podle zásady, že je lépe čestně prohrát než bídně vyhrát a pět let litovat. Znamená to

navrhnout a volit toho opravdu nejlepšího kandidáta či kandidátku, nadšence a mladého ducha, který ztělesňuje všechno nejlepší, co jsme a co chceme být. Je to hazard, ale čestný hazard – a někdy i vyjde. Durcha hráli všichni, kdo za té první války vsadili na Masaryka. Před válkou měl program jeho strany víc stránek než strana členů – a i když s Rakouskem to tak slavné nebylo, válka začala sérií německých vítězství. Až mnohem, mnohem později, vlastně až po válce, si Masarykovi stoupenci uvědomili, že ten jejich durch byl vlastně ložený.

Tentokrát budu zase hrát durcha, i když ložený durch to nebude. Víím, čeho si na svém národě nejvíc vážím, od mistra Jana přes Masaryka až po dnešek. Je to jeho ochota vzhlednout k ideálu, dát se za Pravdou. Jít proti větru, aby život měl smysl. Smysl života, jeho úděl a úkol, mi není lhostejný. V dějinách i v životech lidí je určitá správnost, pravdivost, za kterou je třeba jít. Proto se můj otec dal v roce 1939 cestou odboje, která vedla do Mauthausenu, ale ten ideál nezradil. Doba je méně dramatická, dnes vyžaduje spíš trpělivost a houževnatost, obranu ideálů soužití ve svobodě, v soudržnosti a spravedlnosti proti všekorumpující demagogii konzumu. Vyžaduje ochotu budovat demokratickou a sociální Evropu.

Vyhledám kandidáta, který prokázal slovem i činem, že je ochotný riskovat svoji politickou kariéru, ne však popřít tento národní ideál. Vyhledám mladého nadšence, který je ochoten odmítnout pohodlné kšeftaření a jít pro svou pravdu s kůží na trh. Nadšence, který nás povolává k tomu, co je v nás nejlepší, čeho si v dějinách svého národa vážím – jeho oddanosti svobodě, propojené s oddaností sociální

spravedlnosti a hluboké rovnostářské soudržnosti ve věku sobeckého cynismu.

Že takový náš národ již dávno není? Že komunisté zprofanovali všechny ideály a jejich kapitalističtí nástupci udělali ze sobectví ctnost? Je to tak, jenže ta možnost v nás vždycky byla, stejně jako schopnost idealismu. Velikost i podlost jsou věčné lidské možnosti. Proto je tak důležité volit představitele, kteří volají k velikosti. Proto byl velikým prezidentem Masaryk – a proto jím byl i Havel, pokud se snažil překonat dědictví studené války v nás, a ne ji jen vyhrát či aspoň stát na straně vítězů.

Ano, v politice je možné toho loženýho durcha vyhrát – a nakonec může být všechno

jinak. V politice nejsou žádná konečná vítězství, jen zápas o svobodu a spravedlnost stejně nekonečný jako lidský život sám. Můžeme s ním skoncovat, politiku předat muži silné ruky a život náhodě, ve které je jistá jen smrt. Jinak ten zápas nekončí. Přesto stojí za to, protože život stojí za to.

Jak tedy volit? Vsadit na ideál, na volnost, rovnost, bratrství. Na svobodu, spravedlnost, solidaritu. Nemusí to vyjít. Ale co vyšlo, když jsme hráli betla, víme dost dobře. Proto v plném vědomí všech rizik budu v těchto volbách hrát durcha.

Erazim Kohák (1933) je filosof.

Koho by dnes doporučili TGM s Karlem Čapkem? Zdroj gd.wikipedia.org

Anketa k volbě prezidenta

Kulturní noviny oslovily různé osobnosti, s nimiž přišly do kontaktu jako s autory či spolupracovníky. Položili jsme jim dvě otázky:

- 1. V čem vidíte výhody a případná rizika přímé volby prezidenta?**
- 2. Jakou osobnost byste rádi viděli na místě prezidenta České republiky? A proč?**

JIŘÍ JAROŠ, historik, Brno

- Výhody přímé volby jsou:
 - maximální míra demokratického rozhodnutí veškerého občanstva,
 - svobodná volba veškerého občanstva bez lobbismu a klientelismu.
 Nevýhody:
 - určitý amatérismus části voličů,
 - určitý avanturismus části voličů.
- Koho jako kandidáta? Z pravice části spektra Přemysla Sobotky. Je uvážlivý, má zkušenosti politikem, není prozahraniční lokaj (aspoň tak nikdy nevystupoval). Z levice části spektra Miloše Zemana. Má zkušenosti politikem, není avanturista, není zahraniční lokaj. Absolutně nepřijatelný je Schwarzenberg a Švejnár. Oba jsou cizí českému prostředí, oba jsou zahraniční exponenti, oba chtějí euro, oba chtějí odmítnutí dekretů, Schwarzenberg je navíc kosovský mnichovan.

MARKÉTA HEJKALOVÁ, spisovatelka a pořadatelka Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě

- Mezi dosavadní parlamentní a budoucí přímou volbou prezidenta nevidím podstatný rozdíl, obě varianty mají své výhody i nevýhody. Za určitě riziko přímé volby považuju to, že největší šanci na zvolení bude mít kandidát, který vypadá dobře v televizi, což podle mě není zárukou, že bude i dobrým prezidentem.
- Ve funkci české prezidentky bych ráda viděla Miroslavu Němcovou – věřím, že zdravý rozum a zájmy naší země pro ni jsou a budou důležitější než mocenské hry a pokušení.

TOMÁŠ MOZGA, organizátor, DIALOG centrum při Masarykově univerzitě, Brno

- Tím, že vybíráme své zástupce do obecních a krajských zastupitelstev, Parlamentu a Senátu, výborů a rad spolků a společností, přemýšlíme o budoucnosti – své i svého okolí. Teprve volbou a určitým rozhodnutím se stáváme plnohodnotným členem daného společenství. Volbu prezidenta nevnímám jako výhodu či nevýhodu. Považuji ji za

samozřejmou součástí své občanské odpovědnosti za svůj domov. Přeji nám, abychom ve volebním cirkuse tentokrát vybrali osobnost, kterou potřebujeme, a ne osobnost, která bude zase jen obrazem naší malosti.

- Ženu, která není úzce spojená s žádnou politickou stranou. Ženu, která má nadhled, vidí za obzor a věří v budoucnost. Ženu, která naslouchá, střeží rozmanitost a pravdu, zažehnává zbytečné spory a vášně. Ženu, která přemýšlí a iniciuje debatu o rozvoji Evropy. Ženu, která svým jednáním může být vzorem a inspirací studentům. Ženu, jako je Helena Illnerová, Eliška Wagnerová, Alena Wagnerová, Jana Hybášková, Jiřina Šiklová, Gita Fuchsová... Trváte-li na muži, pak Jan Švejnár.

LUKÁŠ JELÍNEK, politolog, Praha

- Přímá volba prezidenta může občany přivést zpět k zájmu o politiku a také ji zajímavě personifikovat. Výběr hlavy státu všemi lidmi je dvojnásob v cenný v době, kdy se dozvídáme, že politická rozhodnutí jdou zhusta na ruku zákulisním hybatelům, kmotrům a lobbistům, nikoli však voličům. Rizikem přímé volby ale mohou být přehnaná očekávání vkládaná do takto zvoleného prezidenta. Faktických pravomocí bude mít minimum, spíše než na ně se bude muset spoléhat na svoji přirozenou autoritu – u politiků i veřejnosti. Proto by také kampaň neměla sklouzávat k nespelnitelným slibům.
- Výhodou je, že ve srovnání s předchozími osmi léty se bude jakýkoli prezident jevit jako lepší. Postačí, aby nepřepínal své kompetence, nevyvolával umělé konflikty a nedělal ostudu v zahraničí. Ideálním Klausovým nástupcem může být jak zkušená, respektovaná osobnost s čistým štítem a pevnými zásadami, tak zakladatel nové tradice civilního prezidentství bez fangličkářství a kazatelství. Nezáleží na věku či stranické příslušnosti. Podstatné je, aby bylo proč si příštího prezidenta vážít.

MOJMÍR VLAŠÍN, ekolog, Brno

- Výhoda přímé volby spočívá především v tom, že je to krok k přímé demokracii, kterou nutně potřebujeme, po tom, co

si mnozí udělali z politiky soukromý byznys. Zruší se tím zákulisní tahy a kupčení s hlasy poslanců. Riziko je v možném nástupu populistů.

- Z těch, co jsou na obzoru, je to Jan Švejnár a Jiří Dienstbier. Měl by to být člověk, který není narcis jako současný prezident, a má vizi jako minulý prezident.

IVAN BARTOŠ, informatik a předseda České pirátské strany, Praha

- Především je dobře, že občané dostanou možnost volit. Vítáme každý prvek přímé demokracie. Tradiční strany se však místo vybírání kvalitní osobnosti snaží přímou volbu změnit na soutěž popularity stran. Věřím však, že občané jim na to neskočí a vyberou si podle vlastního rozumu.
- Morální osobnost s úctou k Ústavě a lidským právům. Ať už to bude žena, či muž, lidé by k takové osobnosti měli cítit úctu. Prezident by měl být zároveň schopen reprezentovat naši republiku na úrovni a hlavně se jednoznačně postavit proti korupci a narušování demokracie nekalými mocenskými vazbami. Politická orientace v takovém případě není důležitá. Zatím nepreferujeme žádného konkrétního kandidáta. Budeme mnohem raději, pokud sami občané zváží dostupné informace. Jsme strana svobody a informovanosti, nechceme lidi manipulovat.

JIŘÍ GUTH, ekolog a publicista, Otrokovice

- Podle mého hlubokého přesvědčení je změna způsobu volby prezidenta ČR bez promyšlené, prodiskutované a nejspíš docela rozsáhlé změny Ústavy (rozdělení pravomocí a „brzd a rovnováh“ mezi jednotlivými složkami státní moci) nelogická a potenciálně nebezpečná. Popravdě, mnoho potenciálních výhod – ani za předpokladu té rozsáhlé změny – nevidím. Snad jen politickou aktivizaci většího počtu občanů, což je podle mě pro demokracii ze zásady prospěšné. Rizikem je především populismus a také koncentrace příliš velké moci v jedné ruce.
- Budu s dovolením odpovídat, „jako by se nic nestalo“, myslím co do způsobu volby a rozdělení pravomocí. Potom jsou pro mě důležitým vodítkem zkušenosti, respekt k právu,

celkový rozhled, spravedlivost, odvaha, uvážlivost a lidskost – ač si nejsem jistý, jestli se zčeštěním „humanity“ neztrácí důležitá část významového pole tohoto pojmu. Takže mými osobními favority jsou Vladimír Špidla, Anna Šabatová a Jiří Dienstbier.

IVAN HOFFMAN, publicista, Cvrčovice u Kroměříže

1. Výhodou přímé volby prezidenta je už to, že budeme ušetření pohledu, jak prezidenta volí poslanci a senátoři v režimu „koňského handlu“. Posilování prvků přímé demokracie je pak obecně prospěšné za situace, kdy se demokracie zastupitelská zvrhla a místo služby občanům je způsobem, jak občany ovládat. Riziko přímé volby je jediné – že budeme prezidentem zklamání, když zjistíme, že není schopen změnit svět.
2. Prezidentem by měl být člověk moudrý, přátelský, skromný, se smyslem pro humor. Měl by to být člověk, který umí naslouchat lidem, který se zajímá spíše o druhé než o sebe. Je jasné, že by to neměl být politik, ani žádná mediální hvězda či celebrita. Prezidentem by neměl být nikdo, kdo se o to uchází. Chťtít být prezidentem normálního člověka nenapadne. Ideální by bylo někoho hodného přemluvit, aby to vzal.

JIŘÍ SEVERIN, publicista a bývalý krajský radní (Nezávislí), Zlín

1. Výhoda: Je téměř životně nutně omezit v našem politickém systému přemíru moci politických stran. Je to krok k vládě do rukou tvých, lide, jak zní v jedné písni. Musela by ale následovat změna celého volebního systému. Rizika: Dozrála k tomu naše společnost? Nebude lid volit ty takzvané nejoblíbenější? To byl třeba Standa Gross. A je to opravdu krok k posílení demokracie? Není to jenom vějíčka pro lid? Protože jinde „utahujeme šrouby“, je třeba provést kompenzaci, „podívejte, jak jsme demokratičtější“? Není to jenom lišácký manévr zchromlé vlády? Chytré, ale nebezpečné? Na vsi jsme takovým lidem říkali: „To je ale pěkný konoupek.“ Nebo také: „To je ale kalousek.“
2. Tomáš Garrigue Masaryk a Václav Havel nebyli jistě také bez chyb. Ale pánbůh zaplať, kdyby se objevil někdo takový. Možná žije mezi námi. To se často projeví až ve funkcích. Někteří náhle „vyrostou“, výjimeční zůstanou skromní a dovedou lidem naslouchat. Jenom ne dalšího pyšného rozumbradu, povýšeného všeznáka. Pýcha je totiž znakem malosti ducha.

PETR KERSCH, spisovatel a publicista, Děčín

1. Ztotožňuji se s myšlenkami uvedenými v projevu Edvarda Beneše ze dne 23. ledna 1946, adresovaného slovenským spisovatelům: „Pokud jde o prezidentskou moc: domnívám se, že prezidentova moc v konstituci první republiky byla formálně dobře stanovena. Nikdy jsem nepocítoval, že by prezident měl málo moci; neměl ovšem také moc nějak zvlášť velkou. Záleželo výlučně na osobnosti prezidentově v tom, jak svou pravomoc uplatňuje. Bude prezident, který nebude mít žádné moci, a bude prezident, který bude mít mnoho moci. Tak to bude zvlášť v době krize. (...) Ve věci prezidentské volby jsem přívržencem myšlenky, aby prezident byl volen lidem, a nikoli stranami. Forma volení lidem přináší více autority a je to demokratičtější.“
2. Podle mého názoru osobností nejvýše vhodnou pro vykonávání funkce prezidenta republiky je Jan Fischer (expremiér Vlády České republiky). Je člověkem se smyslem pro odpovědnost, má ušlechtilou povahu, vysokou morálku, rozsáhlé teoretické i praktické znalosti, značné zkušenosti se státní správou, ovládá několik cizích jazyků, má vynikající představitelství o možném vývoji společenských jevů, založenou na brilantním aplikování statistických a pravděpodobnostních metod. Na veřejnosti vystupuje s přiměřeným sebevědomím, vyjadřuje se srozumitelně, mluví správně česky, rozumí kulturnímu prostoru a významu výchovy a vzdělání, má rád sport. Díky své dosavadní odborné aktivitě disponuje řadou cenných kontaktů v zahraniční politice, ekonomii, finančnictví a v mezinárodních institucích. I svým fyzickým zjevem představuje zdravý a odolný typ muže, který se může stát pro ostatní občany vzorem.

ALENA WAGNEROVÁ, spisovatelka a publicistka, Saarbrücken

1. Přímá volba prezidenta v zásadě ano, jako možnost posílení občanské společnosti a přímé demokracie. Žádá si ale alespoň střední úroveň politické kultury a vyspělosti občanů, nezávislá fungující média, která plní svou funkci čtvrtého sloupu demokracie, a přesná pravidla, kterými by se muse-li kandidáti řídit, aby se nezvrhla v boj reklamních agentur, z něhož vyjde ten, kdo má větší finanční možnosti.
2. Měla by to být osobnost vzdálená stranickému hašteření, reprezentující občanskou společnost, s politickým a kulturním rozhledem, bez zájmu o výhody, a ne ekonom.

Moji kandidáti: Eliška Wagnerová, protože je to žena statečná, nezávislá, s hlubokým smyslem pro spravedlnost, s politickou zkušeností a vzdělaná. Vladimír Špidla, pro úroveň, s jakou si počínal jako ministerský předseda, pro jeho i v cizině vysoce ceněnou práci v EU pro sociální Evropu, mezinárodní zkušenost a skromnost.

JIŘÍ TRÁVNÍČEK, literární historik a teoretik, Brno

1. Výhoda: jeden ze sloupů státní moci bude založen na jiné legitimitě (přímá volba), než je soutěž stran. To je v době, kdy se strany (a vůbec stranictví) těší tak malé veřejné důvěře, velmi žádoucí.
2. Někdo, kdo je schopen dohlédnout za horizont denních a týdenních pŮtek. Někdo, kdo není politický pragmatik ani mocenský technolog. Někdo, kdo dokáže být ve svých stanoviscích jasný a neuhýbavý... obávám se však, že dalšího Václava Havla tahle země v nejbližší době nevygeneruje.

JIŘÍ KOUBEK, politolog, Praha

1. Vidím jen nevýhody a rizika. Zaprvé, přímá volba posílí legitimitu a pozici hlavy státu, která je už tak příliš silná. Našemu systému by prospěl přesný opak: prezidenta oslabit a s imperiální praxí výkonu funkce skoncovat. Přímá volba může zmožnit konflikty na liniích prezident-Vláda a prezident-Parlament. V krajním případě mohou ožít i „spící“ pravomoci (docházení na Vládu a úkolování ministrů, účast na jednáních Sněmovny a možnost kdykoli si vzít slovo). Zadruhé, asi urychlí probíhající erozi našeho stranického systému. Do boje se pustí spousta politických trpaslíků, outsiderů a silných individualit s nenaplněnými ambicemi. Lidová volba umocní personalizaci naší politiky. Je pobídka k zakládání prezidentských stran. Zatřetí, co se od ní čeká, nenaplní. Nebude důstojnější než ta parlamentní. Systém se nestane demokratičtější. Jen se otevře nové pole pro megakampaně. Těch je už beztak dost.
2. Někdo typu Rychetský nebo Pithart – zkušený politik s respektem k Ústavě.

JOSEF HOLCMAN, soudce a spisovatel, Zlín

1. Výhoda spočívající v tom, že každý občan dá svůj hlas tomu, komu chce, se v desetimilionovém státu mění v nevýhodu, která může mít tragikomické následky: může být zvolen člověk, který si koupí média. Co to kdo vnutil občanům za myšlenku, že přímá volba je nejdemokratičtější? Ano, přímá volba starosty, kde všichni voliči znají všechny kandidáty. Ale jak my, jako voliči prezidenta, známe kandidáty? Z televize a novin? A kde je záruka, že tato média podávají pravdivý obraz kandidáta?
2. Osobnost typu Václava Havla. Ale tu nemáme. Máme však jiné, proto věřím, že i přes úskalí přímé volby se najde někdo, kdo bude mít i mezinárodní autoritu a bude schopen sebereflexe i potlačení svého ega při diskuzích s národem.

LUDVÍK HOVORKA, politik a bývalý poslanec (KDU-ČSL), Šumice

1. Nespornou výhodou je určitě prosazení prvku přímé demokracie a účast každého občana na volbě hlavy státu. Vždy jsem byl pro přímou volbu. Zejména poté, co jsem absolvoval dvě volby prezidenta coby poslanec Sněmovny Parlamentu České republiky. To, co zaznamenaly kamery a mikrofony během aktu volby a během přestávek, zejména při poslední volbě hlavy státu, bylo jenom slabým odvarem toho, co jsem osobně prožíval, viděl a slyšel. Rizikem může být zvolení šikovného populisty. Jsme bohužel národem neskutečně podléhajícími vlivu médií, která formují veřejné mínění víc než vlastní strážlivý úsudek jednotlivce. Výrazný vliv na zvolení bude mít i množství finančních prostředků jednotlivých kandidátů na volební kampaň. Faktem je, že zákon o přímé volbě ve své výsledné podobě není příliš dobrý.
2. Prezidentem by se, podle mého názoru, měl stát člověk s vysokými morálními kvalitami, který by dokázal společnost sjednotit. Už před minulými volbami bych uvítal na místě prezidenta takové osobnosti, jako jsou profesor Jiří Grygar, profesor Tomáš Halík nebo Marek Eben.

ZDENĚK KOUDELKA, právník a vysokoškolský pedagog, Brno

1. Přímá volba prezidenta je zastoupena asi v 75 % republik světa. Jde o osvědčený institut, který posiluje účast občanů v politice. V současné době, kdy se hovoří o odcizení občana a politiky, jde o prvek, který tomuto odcizení může bránit. Voliči se mohou identifikovat s konkrétním kandidátem. Přímá volba prezidenta je ve většině republik v Evropě, včetně těch parlamentních (Irsko, Island, Rakousko, Polsko, Slovensko, Slovinsko a tak dále). První přímá volba prezidenta byla zavedena roku 1848 ve Francii, za necelých 200 let se z ojedinělosti stalo světové pravidlo, které funguje v prezidentských, poloprezidentských i parlamentních republikách.

2. Úřad prezidenta je u nás tradičním vrcholem politické a státnické kariéry. Prezidentem má být veřejně dlouhodobě činná osobnost, jejíž politické názory jsou známé, časem ověřené a která již něco dokázala v dosavadním životě. Touto osobností je Miloš Zeman.

MIROSLAV POLREICH, publicista a bývalý diplomat, Praha

1. Přímá volba v porovnání s dosavadním systémem představuje zcela jiné právní a společenské uspořádání, kde volba vším lidem zakládá zcela nový mandát prezidentské funkce a vyžaduje proto i jiné ústavní zakotvení funkce prezidenta. Musela by mu být dána zcela jiná exekutivní síla odpovídající novému mandátu. Jinak by se jednalo o snížení parlamentní demokracie a váhy hlasu voliče v něm. Upozadil by se dále stranický systém. S ohledem na současný stav naší společnosti by o volbách rozhodl ne „lid“, ale média, která mají monopolní charakter a jsou nastavena k jednoznačné manipulaci. V našem případě dokonce pod rozhodujícím vlivem německých vlastníků a jejich zájmů. Jedná se o většinu tisku (téměř sto deníků) a vliv přesahuje i do veřejných médií (personální prolínání). Jiné země mají tento nežádoucí stav ošetřen zákonem.
2. Za současné ekonomicko-politické situace to musí být člověk se silným sociálním cítěním, který chápe, že dosavadní „reformy“ jsou v podstatě deformami, a to v plném rozsahu. Prezident musí být svým postojem v souladu s chápáním stavu společnosti. Pokud se týká bezpečnosti a mezinárodních vztahů, musí respektovat mezinárodní právo a závazky zakotvené v ustanovení Charty OSN, což se rovněž za současné situace neděje. Neměl bych problém nad rámec této ankety vyloučit na základě racionálních argumentů většinu dosavadních kandidátů. Myslím proto, že je nutno přistoupit k radikální změně při hodnocení, zdůraznit vizi a zaměření politického sociálního podchodu a nakonec opustit i podvědomí letité zásluhovosti. Proto bych uvažoval o Jiřím Dienstbierovi.

JAN PAUL, výtvarník a spisovatel, Praha

1. Jsem dost velký skeptik, co se týče naší politické scény, jako umělec a občan nepocítuji, že by došlo během posledních patnácti let k nějakým významným změnám kulturního klimatu v naší společnosti, která se stejně jako politická scéna stále více atomizuje. Mám pocit, že volání po přímé volbě prezidenta je spíše populistická tendence. Obávám se, že i přímo zvolený prezident zůstane zase nějakým vyprázdněným symbolem státní hierarchie, spíš než člověkem, který by z pozice svého postu měl nějaký podstatný vliv na dění u nás, či dokonce ve světě. Mluví se o tom, že přímo volený prezident by měl silnější mandát i legitimitu, otázka ale je, k čemu a jak ji využije, pokud bude mít minimální pravomoci.
2. Údajně by to prý měla být osobnost, která dokáže oslovit občany napříč politickým spektrem, jenže to by ti občané uvnitř politického spektra museli mít něco společného, něco, co by je i s rozdílnými politickými smýšlením spojovalo, a to bohužel chybí, i přesto, že politické strany kolikrát už samy ani nevědí, kam vlastně patří a co zastávají. Nevím, co by měl takový prezident v tomto stavu společensky integrovat a jak by měl reprezentovat takzvanou většinu občanů, když většina občanů je naprosto nejednotná v představě o tom, co by měla od přímo voleného prezidenta očekávat. A osobnost na místě prezidenta České republiky? Měla by to být nepochybně osobnost lidsky silná, humánně orientovaná, kulturně vzdělaná, nezprofanovaná, stojící povahou svého zaměření a orientace mimo politické, mocenské a ideologické zájmy. Napadá mě, že by to mohl být filosof, jenže který?

JIŘÍ ZAJÍC, pedagog a publicista, Praha

1. Nespornou výhodou přímé volby prezidenta je posílení prvku přímé demokracie, což v situaci, kdy naprostá většina lidí je přesvědčená, že nemá žádnou možnost ovlivňovat dění v naší zemi (viz poslední výzkumy Centra pro výzkum veřejného myšlení na toto téma), dává přece jen určitou možnost – být malou – tohle deptající politické prostředí prolomit. Navíc se tím aspoň částečně oslabuje vliv zabydlených politických stran, které jsou navzdory této své zabydlenosti pro naprostou většinu lidí nedůvěryhodné. Je tedy určitá šance, že bude zvolen člověk, který by se v systému volby Parlamentem neuplatnil. Rizikem, po mém soudu jen teoretickým, je, že by se takto prosadil nějaký populist, který by přímou volbu následně kompromitoval.
2. Člověka důvěryhodného lidsky i politicky, s dobrým přehledem o dění u nás i ve světě, který v životě něco pořádného dokázal. Z kandidátů, kteří se dnes objevují, bych byl spokojený s Janem Švejnarem nebo Zuzanou Roithovou.

Postavy nejsou skutečné. Příběhy ano

Jeden z našich spolupracovníků pomáhal jako brigádník bezdomovcům. Popisem služby v brněnském Nízkoprahovém denním centru pro lidi bez domova se vracíme k realitě zimy minulé, abychom se mohli zamyslet i nad zimou nadcházející.

TOMÁŠ KUBART

Venku je mínus 18 °C. I kdyby rtuť teploměru vystoupala o něco výš, zahнала by mne do vytopené místnosti k horkému čaji. Před vchodem do denního krizového centra již v půl deváté večer netrpělivě přeshlapuje několik desítek zmrzlých postav. Denní centrum se úderem deváté mění v noční. Já se měním v „pana pečovatelského“, a několik lidí má kde přečkat mrazivou noc.

„Ahoj Radovane,“ pozdravím se ve dveřích se správcem centra. Ulici poznal zblízka a s klienty si dobře rozumí. Otevře okno, zamkne sprchy, aby se tam během večera někdo „nezapomněl“ do rána. Postavím dva olbrímí hrnce čaje na plotýnky, a mám tak půl hodiny na to, abych si připravil talíře, lžičky a cukry pro ten dav, který přijde v jediné obrovské vlně po deváté.

„Prokeš, Lubomír,“ hlásí se první z klientů. Stojí v řadě jako kameny na náhrdelníku. Někteří to samozřejmě nevydrží a předbíhají se, když odpočítávám jednotlivé mušle na

promyslném šperku. Jiní se hned po nahlášení dožadují hrnků, protože zatímco se jedni hlásí, druzí si berou hrnky po třech – káva, čaj a polévka. Všichni si posedají na svá místa. Je čtvrt na deset. „Můžu?“ zeptá se pan Skřivánek a sahne automaticky po ovladačích. „Jasně,“ odpovídám. „Ale kde je ten druhý?“ zeptá se. „Musel ho někde dát Radovan, když se díval na výsledky utkání. Zase nevyhrál...“ Obrazovka blikne a Semir Gerkan zachraňuje dálnici. Celé Německo. A vlastně celý svět, zatímco já se znovu proměním. Tentokrát v číšníka.

Honička na dálnici kontrastuje s klidem v centru. Kdo nesedí, postává, kdo neleží, prochází se po chodbě. Lenka R. se snaží svého přítele přesvědčit, že s jeho pohřešovanou krabičkou cigaret nemá nic společného. A se slzami v očích o tom přesvědčuje dalších třicet lidí, včetně mě. Skoro bych řekl, že sama ta krabička nezmizela, nicméně až do půlnoci je o zábavu postaráno. I díky tomu, že dva klienti mají evidentně přes půl promile. Alespoň jsem se od nich naučil, jak obelhat alkoholtester... Vulgarismy samy o sobě ostří nemají, a pěti

si v krizovém centru dovolí jen málokdo. Nůž ale nikomu nepůjčím ani na rozkrájení chleba.

Pan Skřivánek vystartoval směrem ke mně: „Teď je típnu! On je típá!“ „Co?“ říkám si v duchu, a beru pana Skřivánka s nadsázkou. Připojí se druhý klient: „Má je, šmejd.“ Ačkoliv mi to může být od začátku jasné, stále si stojím na vedení. „Všichni přece!“ „Pane Tokár, tak asi půjdeme. S vešmi mi sem nemůžete, to víte sám.“ Bizarní je, že klienti jsou povinni prokazovat se lékařským ověřením, že nemají vši, pouze na denním centru. Na nočním zpravidla o ničem nevím. Vezmu pana Tokára a vedu ho ven. Po cestě mi ale dojde, že žádné vši mít nemusí. Prohlédnu mu vlasy, a žádné nenajdu. Přeci nevyhodím člověka na mráz jenom proto, že dva klienti řekli, že má vši? Zpět ho dovést nemůžu, a tak ho nechávám na schodech s dekou. Třicet lidí se tím uklidní, a jeho ráno nenajdou náhodní kolemjdoucí v kostce ledu.

Pan Zdenec měl včera hodně blízko k zánehtu trojklaného nervu. Takový problém asi nepřežije ani ti nejotrolejší. Přes noc mu natekla tvář: „Včera jsem byl u Svaté Anny. Měl jsem tam předtím zbytek zubu, tak jsem si ho vytáhl. Tak mi to vyčistili, a už to nebolí.“ Někdo zajde do nemocnice, jiný řeší problém ředidlem. Častým „lékem“ bývá alkohol. Když někoho bolí oko, zajde si k očnímu. Když má někdo problém se žlučníkem, navštíví lékaře, zaplatí poplatek a o většinu nákladů se stará pojišťovna. Ti, co nemají ani peníze, ani pojištění, však potřebují také nějaké léky. A tak je tu pro někoho nejvhodnější variantou láhev rumu, pro jiného ředidlo či levnější a zdravotně závadnější „pajcovaný“ pervitin. A stále pevněji se stahující smyčka.

„Vy rád čtete romány? To já četl encyklopedie,“ druzí se pan Vrána. „No jo, každé něco čte, no. Doma... když ještě bylo nějaký doma... jsem měl spoustu encyklopedií, to já četl třeba Ottův slovník naučný. Někdo má rád romány, jako třeba Robinson Crusoe, že jo...“ Pan Vrána si každý večer najde místo u lampy a čte si dál.

Bude půl jedenácté. „Mám ho už deset dní prošlej, od 23. prosince. Kdybych potkal

policejta, mám to za litr,“ vysvětluje pan Kronne situaci kolem svého občanského průkazu. Bez občanského průkazu neseženete práci. A když seženete, nakonec vám zaměstnavatel nezaplatí. Proč by taky měl? Když nemáte doklady, stěžovat si můžete akorát vrbáčákům...

Někdy si člověk může myslet, že když nechá talíř plný nejlepšího jídla z Ritzu na ulici, určitě to potěší alespoň jednoho hladového člověka. No, ale taky se může stát, že to kuřecí mu nebude chutnat, stejně jako nechutnalo vám. A nebude to ani vaše vina, ani jeho rozmazlenost. Všichni jsme totiž lidé.

Přichází čas odpočinku, ráno se vstává v šest. V půl jedenácté zhasnu světlo, ztlumím televizi. Lenka R. se ještě dlouho do noci hádá se svým přítelem. Padají nadávky, které tentokrát zraňují, a zbytek nocležníků příjemně baví. Až ráno se najde prázdná krabička od nelevnějších cigaret na dvoře. Jak se tam ocitla, nikdo neví. Její původní majitel si ke mně na noc schoval peněženku s osmi tisíci. Nejspíš věděl proč. Studené ráno nás všechny vyžene na mráz, před kterým jsme se jen před pár hodinami ukryli.

V Brně je evidováno okolo 1500 bezdomovců. Číslo zahrnuje i cyklické bezdomovce, kterým se po čase podaří návrat do společnosti. Mnoho z nich však žije podobným způsobem života několik let. I po dvou letech mají problém přivyknout disciplíně a každodenním požadavkům. Do Brna se však stahují také lidé bez domova z Blanska (Noclehárna Blansko má kapacitu pouhých patnáct lůžek) či okolních obcí regionu; příslušná správa totiž jejich problém ignoruje, statisticky je neeviduje, a tak otázku bezdomovectví neřeší. V Brně však existuje jen několik zařízení podobného typu, jako je Noční krizové centrum (čtyři azylové domy Armády spásy, Diecézní charita, pobočky na Poříčí či na Olomoucké), a každé má kapacitu 30 až 60 lidí, zbytek pojímají azylové domy a ubytovny.

Postavy nejsou skutečné. Příběhy bohužel ano.

Tomáš Kubart (1986) je student FF MU.

Poslání: Nést naději i do beznadějných situací... Zdroj www.ostrava.caritas.cz

Čtvrtá navštívenka z Ameriky

Přinášíme další ze série krátkých reflexí o Americe od našeho autora, který se vypravil do Spojených států amerických na výzkumnou stáž.

RADIM ŠÍP

Jedné noci jsem se probudil s vizí, že Amerika je hluboce rozpolcená. Můj vzdálený přítel – konzultant ve věci „Amerika“ – mi v prvním dopise napsal: „Mladý příteli, nepodlehnete turistické usměvavé tváři Ameriky.“ Ve svém třetím dopise už ale psal: „Nepropladl jste usměvavé, ale bigotní tváři americké politiky. Nezapomeňte, že síla Ameriky spočívá v srdcích obyčejných lidí.“ Nepodlehnout bigotní tváři americké politiky není tak jednoduché. Televizní kazatelé zde hrozí Armagedonem, jestliže nebude zničen Satan v Bílém domě. Čtyři republikánské kandidáty na prezidenta na sebe navzájem vytahují tu nejměšnější špínu a nepřímou si vyčítají, kdo co nakradl, ovšem shodnou se na tom, že se musí postavit Obamově evropskému socialismu.

Tomu všemu freneticky tleská nadšené obecnstvo, které má často slzy v očích. Lámu si hlavu, co má Satan společného s Evropou a Obama se socialismem. Ptal jsem se na to svých amerických kolegů. S provinilým úsměvem a omluvou pronesli cosi o projevu hloupé představy americké výjimečnosti. Já jsem si vzpomněl na stejně idiotskou představu evropské nadřazenosti. Ale vyprávět tento příběh jako střet dvou ubohých pocitů výlučnosti by bylo velké nedorozumění. Zápletka je zajímavější.

Přerušil jsem práci na Deweyho filosofii poznání a nakoupil si životopis a filosofické dílo Ayn Randové, neboť právě její myšlenky jsou vydávány za intelektuální vyjádření podstaty neokonzervatismu prezidentů Forda, Reagana, Bushe a Bushe. Nad životopisem Ayn jsem držel palce navždy nedospělé, věčně romantické

a především sociálně nezdatné dívky, která se snaží utéct před vlastními běsy. Nad „filosofickými“ spisy Randové jsem nevěděl, zda se mám smát, či plakat. Ovšem, výsledek byl fascinující! Dlouho jsem tomu nechtěl uvěřit, podobně jako noční vizi o Americe rozpolcené vedví! Ve filosofickém vyjádření „skutečného amerikanismu“ se blýská ten nejotropanější balast. Tři metafyzické axiomy: existence, vědomí, identita. Již v 50. letech 20. století podezřelá, raně moderní teorie poznání. Na rovině etické a sociální tak bezduchý druh resentimentu vůči stádnosti a nevzdělanosti, že by i Nietzsche zaplakal. A to vše ústí do té nejprimitivnější verze hedonismu a utilitarismu, jež ve svém úhrnu vedou k ještě větší nevzdělanosti. Kdybychom zde měli více prostoru, mohli bychom analyzovat další, daleko inteligentnější zdroj amerického

neokonzervatismu – dílo Leo Strausse. Ovšem výsledek by byl stejný: Evropské, příliš evropské.

Ayn Randová se jmenovala Alice Zinována Rosenbaumová a narodila se v Petrohradě. Celé dětství čelila barbarství, nevzdělanosti a antisemitismu carského Ruska a poté tomu samému v ještě brutálnější bolševické podobě. Zažila konfiskaci rodinného majetku, který její otec – lékárník – dal dohromady celoživotní poctivou prací. Amerika byla v té době jedinou zemí, kde si mohla vyléčit svá rodinná a společenská traumata. God bless zemi, která dává příležitost k zacelení i takových ran. Ovšem Randová utekla svým běsům pouze za cenu, že jimi polovinu Ameriky vrátila o dvě staletí zpátky. Že tuto polovinu přesvědčila, aby zapomněla na komunalitu prvních puritánských osad, na víze

společnosti otevřené, odlišné a silné Ameriky Whitmana a Martina Luthera Kinga, na nedogmatickou víru v Boha, k níž se Amerika postupně propracovala díky své různorodosti. A také na tu skutečně americkou intelektuální tradici – na naprosto fenomenální převrat na poli logiky, psychologie, sociologie a filosofie, který uskutečnili Peirce, James, Meadová, Dewey a další. Jejich neevropský funkcionalismus pod hlavičkou konceptu „extended mind“ a „extended synthesis“ dnes nachází vědecké potvrzení na poli kognitivních věd, neuropsychologie a evoluční biologie, ale srdce poloviny obyčejných Američanů se plní zapšklou evropskou bublaninou.

God save America.

Radim Šíp (1975) je vysokoškolský pedagog.

Z pokladnice velkého islandského vypravěče

Po sedmadvaceti letech u nás vychází nový překlad z díla nositele Nobelovy ceny Halldóra Laxnesse. 23. dubna zároveň uplynulo sto deset let od spisovatelova narození.

PETR MOTÝL

Romány největší postavy islandské literatury dvacátého století Halldóra Kiljana Laxnesse (1902–1998) byly u nás vydávány od začátku čtyřicátých do začátku osmdesátých let. Přeloženo do češtiny bylo osm ze čtrnácti knih, které autor napsal. Vydavatelé se tehdy vyhnutí počátečnímu a závěrečnému období Laxnessovy románové tvorby – především z ideologických důvodů, psala se doba socialismu, přitom Laxness v mládí vstoupil na osm měsíců do benediktinského kláštera a na počátku své literární dráhy byl silně ovlivněn katolickým náboženstvím, k němuž se vrací také na sklonku života. V mládí se ovšem po odchodu z kláštera intenzivně zabývá i surrealismem a buddhismem (v románu *Velký tkadlec kašmírský*), načež se po dva roky pokouší o kariéru scenáristy v Hollywoodu.

Ani o jeho tvůrčím období poznamenaném marxismem, které následovalo ve třicátých letech, se nedá říci, že by bylo nekomplikované a že by se snadno vešlo do pojmu socialistický realismus, natož aby bylo nekritické vůči „soudruhům“. Nicméně za totality Laxness u nás překládán být směl. Zato v USA došlo po velkém úspěchu levicově orientovaného románu *Svobodný lid* (prodalo se 450 tisíc výtisků) k velké nevoli oficiálních míst a Laxness následně nemohl ve Spojených státech vycházet po celá padesátá léta, tedy v éře mccarthismu – na čemž nic nezměnilo ani udělení Nobelovy ceny v roce 1955.

Stejně složité jako Laxnessovy životní osudy a osudy vydávání jeho románů jsou i jeho texty. Román *Křesťanství pod ledovcem* (1968) patří do tvůrčího období, v němž se u autora výrazně vrací do popředí tematika náboženství, a to nejen křesťanského. Kritika kapitalismu se ovšem nijak nevytrácí a základním prvkem stejně jako dříve zůstává islandská mytologie i krása islandských žen. A také drsné životní podmínky na ostrově.

Neuchopitelný spisovatel

Křesťanství pod ledovcem je první Laxnessův román, který u nás vychází po roce 1989. Zájem o Island byl přitom v uplynulém dvacetiletí – a doposud je – v České republice značný, projevuje se ale spíš formou praktické turistiky než četbou děl Halldóra Laxnesse. A pokud v posledním dvacetiletí nějaký čtenářský zájem o Island byl, soustřeďoval se především na středověké ságy, kterých kromě základní *Eddy* vyšlo v českém překladu hned několik. Vedle ság bylo u nás vydáno i několik současných islandských próz, tedy děl Laxnessových literárních vnuků a pravnuček (přední islandskou prozaičkou je i pokrevní Laxnessova vnučka Auður Jónsdóttir), kteří se s „bájným starcem“ – chtě nechtě – stále znova vyrovnávají.

Pro mladšího českého čtenáře je ovšem Halldór Laxness autorem neznámým, o němž se tu dvacet let mlčelo. V této situaci může Křesťanství pod ledovcem na čtenáře neobeznámeného se souvislostmi působit poněkud zkreslujícím dojmem. Takto čtenářsky vstřícný a takto zábavný není žádný jiný Laxnessův román přeložený do češtiny a většina jeho próz také není takto stručných. Najdeme zde navíc celou řadu odkazů na předchozí Laxnessovu tvorbu. Autor si pohrává se

svými utkvělými tématy, s úsměvem rekapituluje své vlastní dílo a klade si rovněž otázky po smyslu literatury samé. Všechny postavy v knize jsou, dá se říci, částečně vědomým převtělením typických Laxnessových románových postav a částečně polemikou s nimi. To se týká hlavně první části knihy, plné dialogů. Laxness byl také dramatikem, v šedesátých letech se divadlu věnoval intenzivně a citlivě reagoval na dobové dění, především na absurdní divadlo – jeho vliv je v Křesťanství pod ledovcem zřetelný.

Autor evidentně dobře zná i francouzský nový román, nicméně v žádném případě

jakbysmet. V novinách nedávno stálo, že uklízečky si teď vydělají mnohem víc než biskupové a profesori. „Jednou z důležitých rovin prózy je totiž popis náhle zbohatlé islandské společnosti, která si najednou neví rady sama se sebou. Situace, již dobře známe z České republiky právě uplynulého dvacetiletí. Laxness, který celý život bojoval za chudé Islandčany (mnohem chudší, než kdy byli Čechové a Moravané), se dožil doby, kdy se bída a hlad v této po staletí nuzné zemi staly už jen vzpomínkou. Což autor samozřejmě vítá, na druhou stranu dobře vidí, že lidé se materiálním bohatstvím v lepší neproměnili.

Ásgrímur Jónsson, *Děti si hrají*, 1918–1920, olej na plátně, 56 × 75 cm. Repro Islandská národní galerie

neopouští svůj tradiční „laxnessovský“ styl. A ten byl vždy příliš mystický na to, aby mohl být nazván realismem, příliš ironický na to, aby mohl být nazván realismem magickým, příliš drzíci se země, než aby se dal označit jako spirituální, vnímající složitost lidské povahy, ale zároveň zpochybňující veškeré psychologizování, kladoucí si filosofické otázky a zabývající se dílem konkrétních filosofů (v tomto případě Schopenhauera a Nietzscheho), ale zároveň demonstrující chatrnost a vratkost filosofických systémů tváří v tvář odvěkým silám přírodních živlů, vznášející pochybnosti o smyslu církve, ale zároveň se hlásící k dílu katolických mystiků (zde především Terezie z Ávily a Jan od Kříže). Co Laxness nikdy nepochybně, to je poezie, i když její autory, básníky, líčí často velmi nelichotivě. A totéž u něj platí o lásce, ač o lidských protagonistech milostných vztahů si rovněž nedělá iluze.

Bohatství pod ledovcem

To základní, co je zde oproti předchozím Laxnessovým románům jiné, je laskavost a smíření. Ty tvoří základní tón celého textu, jehož personifikací je postava faráře Jóna Primuse, který ač evangelík, má určité rysy svatého Františka a v románu je to především on, kdo podepírá stavbu světa, tak jako ve třináctém století ve snu papeže Inocence III. prostý mnich z Assisi dokázal udržet hroučící se lateránskou baziliku. V dílčích postřezích ale Laxness sarkasmem nešetří: „Fína Jónsen: K čemu jsou vlastně takovíhle biskupové, když si nic nevydělají? A profesori

Souvislostí mezi Islandem šedesátých let a Českou republikou let devadesátých by v textu bylo možno najít více, ať už jde o vpád mezinárodního turismu, o emigranty, kteří zbohatli ve světě a vrací se domů, vítání nevtápní, o exotické vyznavače esoterických učení či o zbrusu nové vybavení kuchyní v domácnostech. Islandskou současnost šedesátých let autor pozoruje ironicky, stejně tak „své“ Islandčany: „Na pastora Primuse filozofie a teologie nemají vliv, tím méně zdravý rozum. Přesvědčit toho člověka argumenty je nemožné. Ale vtipy poslouchá rád, i když jsou sarkastické. Asi typický Islandčan...“ Laxness ovšem nikdy žádného Islandčana, na rozdíl od cizinců, doopravdy nezesměšnil, nýbrž vždy připomene i jeho heroický rozměr sahající až do mytické Valhally, přičemž nevidí praktickou přízvěstnost a mystické vizionářství jako vlastnosti dialekticky protikladné, ale souladně uspořádané v každém obyvateli ostrova.

A pokud jde o příběh románu, ten je – analogicky – tajemný i prostý zároveň. A na jeho konci vlastně nevíme o tom, co se pod ledovcem odehrálo, o mnoho víc než na jeho začátku. Projít tu cestu až nahoru k ledovci ale určitě stálo za to – pro ni samu.

Halldór Laxness: *Křesťanství pod ledovcem*. Přeložila Helena Kadečková. Dybbuk, Praha 2011.

Petr Motýl (1964) je básník, publicista a překladatel, vydával časopis *Čmelák a svět*.

POEZIE

LUBOŠ VLACH

COMMUNIO SANCTORUM

*pomyslím-li na absolutno
česnek snísti mi nutno*

*zdrť si palici!
lebku i s hnáty –
zmasakruj se sulfonáty
to stará je vesta
česnek světla cesta*

*filosofická síra – víra
česnek rodinné stříbro
mlčeti zlato*

IN/SCENACE

*spatřím česnek a zapomenu
jakékoli jiné menu...*

*sestry a bratři
česnek do divadel patří
tam ať se ta vůně
na každého vrhá
druh ať pozná druha*

*když opona se trhá
v česnekovém oparu
vůněmi se mrhá*

*styl volný – ke všemu svolný
spadl z višně
oslepl z česneku
česnek je kat
jeho roli je pronikat
je čas se kát*

*hlavy usekat
divadlo je agronomický trakt
špice humoru
hrdlo srdce
hnutí odporu
voní prudce
finta kořenová*

ČESNEK HIP

*česnek názor
světový
světlo ví
polykám česneků atomy
a vracím se
zpět
na stromy*

*cíl je mrtev
ať žije start
pestík tyčinka blizna
kdo se v tom má vyznat?!
česnek zlato ryzí
problémy záhy zmizí*

*česnek
upravdě světodějný
dej mi*

Luboš Vlach (narozen 1958 v Jihlavě) je samizdatový editor a nakladatel, šéfredaktor časopisu DNO a neúnavný propagátor česneku. Ukázky pocházejí z cyklu *Allium alea*.

Prasátka konzumu

Pop-artový umělec Claes Oldenburg je proslulý svými monumentálními objekty, které se mohou tyčit i do výše několika domovních podlaží. Tentokrát však až do čtvrtého patra vídeňského MUMOKu sahá výstava věnovaná tomuto autorovi.

ONDŘEJ NAVRÁTIL

Když byla před několika lety vypsána na brněnské filosofické fakultě přednáška věnovaná pop-artu, šplhali studenti všech možných oborů málem i po zdech, aby se dostali do přednáškové místnosti. Toto nadšení posléze rychle vyprchalo, když se ukázalo, že jde „jen“ o dějiny umění. Nicméně jsem si uvědomil, že pop-art je populární. Může to být dáno ikonicitou jeho hlavních hvězd, jako byl Andy Warhol, nebo určitou přístupností. Především však tématem popkultury, konzumu a mediálních manipulací, což jsou obsahy, které od 60. let 20. století nejenže nevybledly, ale jsou samou realitou neustále aktualizovány.

Také ve Vídni je pop-art v oblíbenosti. Na jaře loňského roku mohli návštěvníci Albertiny spatřit hned dvě tematické výstavy. Zatímco jedna byla věnována kresbám neoddiskutovatelné osobnosti tohoto směru Roye Lichtensteina, druhá kalifornskému soupeřnickovi newyorských tvůrců Melu Ramosovi. Dnes tyto nevelké výstavy hodlá přinejméním co do rozsahu přecísliť projekt vídeňského Muzea moderního umění (MUMOK) *Claes Oldenburg: The Sixties*. Jak napovídá název, návštěvníci výstavy této hvězdy spatří průřez tvorbou z 60. let, tedy z jeho nejpodstatnějšího a nejin-venčejšího období.

Oldenburg přišel do New Yorku na konci předchozí periody a ihned se stal členem dynamické umělecké scény, na které byl monopol abstraktního expresionismu stále častěji narušován útoky vedenými z různých stran. Nových možností se chopil také Oldenburg a začal organizovat happeningy nebo performance a vytvářet environmenty evokující chaos a brutalitu newyorské megapole. Často hlučnou a divokou atmosféru těchto událostí se snaží tvůrce vídeňské výstavy připomenout hned za pokladnami, kde diváci spatří několik filmových záznamů performancí a reliktů, které po nich zbyly. Surové černé kresby na potřhaných lepenkách a pytlíky mohou upomenout na dubuffetovský projev a existenciální nota se v nich prolíná s možná nejkritičtější polohou celého Oldenburgova díla. Už fakt, že se tyto „kulisy“ dochovaly, signalizuje, že se autor také zajímal o „malé obyčejné“ věci, a gradace tohoto zaujetí je ukázána hned za paravánem, kde jsou rozvěšeny expresivní a křiklavé sádrové modely věcí z výkladních skříní. Sám autor komentoval tento příklon jasně a jednoduše:

Pohled do instalace Oldenburgovy výstavy. Repro MUMOK

„Rozvíjím svou lásku k tomuto blýskavému komerčnímu zboží a tento cit mě pak vede k tomu, abych je imitoval.“

Kolektivní zákusek

Tato láska k banálnímu předmětu pak plně propuká v dalším patře muzea, kde jsou instalovány nejtýpější příklady Oldenburgovy tvorby. Zákusek, vypínač, pytlík s hranolky či záchodová mísa, vše v nadměrné velikosti, zhroucené a rozteklé. Čímž si také jmenujeme nejpodstatnější parametry objektů – tedy téma, rozměr a materiál –, které ve své kombinaci a specifickém pojetí dělají Oldenburgovo dílo nezaměnitelným. Podívejme se tedy na ně podrobněji.

Předměty všedního konzumu jsou typickým tématem tvorby pop-artistů. Jsou výrazem dobové touhy mladých tvůrčích revolucionářů po umění, které bude v kontrastu k abstraktnímu expresionismu antiheroické, antimonumentální, antiabstraktní a antivšeobecné. Zároveň však pop-artisté odhalují (bez hlubšího kritického akcentu) tyto artefakty jako pomíjivé kolektivní ikony, a to jednoduchými zásahy, vlastně

převzatými z reklamní branže. Zatímco Warhol zmožňuje, Lichtenstein a Oldenburg zvětšují. Díky psychické predispozici se tak z banálních a opomíjených stávají objekty významné. Mimo jiné se tak otevírá otázka vznešenosti určitých témat, je parodována heroičnost, abstraktní všeobecnost monumentů, tradiční chápání veřejné sochy. A v důsledku pak autor ironizuje celou koncepci vysokého umění. Stejně groteskně a navíc smyslově na mě působí i materiálová podstata objektů ušitých z látky či vinylu, částečně vyplněných vycpávkou. V jejich ochablosti je cosi tělesného a rozkladného, dávajícího existenci těchto věcí živočišné parametry.

Pozdější projekty, které svými mamutími rozměry i trvanlivější a strohou materialitou atakovaly exteriéry, jsou připomenuty v návrších. Mnohé z nich sice pro svou záměrnou utopičnost zůstaly jen na papíře, filmem je ale přiblížena skutečná realizace jednoho z nich – eroticky válečnické rtěnky na tankovém podvozku. Samostatnou kapitolu představuje nejvyšší patro výstavy, integrující do expozice dvě malá muzea. Jeden z kontejnerů má povšechně

pistolový tvar a uvnitř obsahuje spoustu „roh-liků“ – nalezených předmětů a jejich fragmentů –, ve kterých lze vidět arzenál imaginární armády. Druhá architektura má tvar populární myši hlavy a ve vitrínách obsahuje 385 suvenýrů, kýchů a ateliérových návrhů, které ukazují kulturní rozmanitost a mysterióznost kapitalistické společnosti. Myšáková hlava je zároveň jakousi značkou celé výstavy, chcete-li Oldenburgovým alter egem.

Ve svých čtyřech patrech tak výstava (poněkud zbytečně nastavovaná dalšími podzemními podlažími a směskou obecně příbuzných prací jiných autorů) představuje dobrého průvodce nejdůležitější periodou Oldenburgovy tvorby. A pokud zde občas pocítíte jistý chlad, možná je odraženým prasátkem blýskavé banality gründerké epochy konzumu.

Claes Oldenburg: The Sixties. MUMOK, Vídeň, 4. února – 28. května 2012.

Ondřej Navrátil (1980) je historik umění, výtvarník a učitel.

Claes Oldenburg, *Dort*, 1962, syntetický polymer a latex na plátně vyplněný molitanem a krabicemi, 1,48 × 2,9 × 1,48 m. Repro MUMOK

Claes Oldenburg, *Pila*, 1971, hliník, dřevo, 4,71 × 1,02 × 1,7 m. Repro MUMOK

Claes Oldenburg, *Hranolky*, sypající se ze sáčku, 1966, plátno plněné kapokem, lepidlo, akryl, 2,7 × 1,3 × 1 m. Repro MUMOK

Linie a plochy v nehmotných tématech

Výstavu obrazů Zdeňka Šplíchala uspořádala pod názvem *Průsečíky světů* Lidická galerie v Lidicích.

JAN DOČEKAL

Je možné abstraktně, akcentovanými vztahy linií a ploch, vyjádřit duchovní témata? Zdeněk Šplíchal (1948) na tuto otázku odpovídá kladně. Je umělcem, pro něhož je novozákonní syžet nikoli jen polem výzkumu cíleně orientovaných formových možností abstrakce, ale též podstatným prostorem reflexí v sobě a sebe samého.

Od počátku 90. let u Šplíchala převažují práce na papíře (kresba, malba, koláž) a tvorba objektů ze dřeva a jiných materiálů. Spolu se vztahy na bázi geometrie jsou základní součástí těchto prací emoce vyvolané aplikacemi barev. Jednu z užívaných technik, stojící na pomezí malby a kresby, Šplíchal nazval akvareláž. Jde o užití speciálních mastných kříd, umožňujících více způsobů výtvarné práce a také lavirování vodou. Rozmyté stopy mastné křídly dělají sametově měkkou, valérově členěnou základní barevnou plochu, na niž Šplíchal nanáší

týmž výtvarným prostředkem bohaté lineární struktury. Výsledné skladby jsou opticky přitažlivé kontrastem přísné harmonie geometrických útvarů, které zůstávají v soupisu příznaků Šplíchalovy skladebné osobitosti, a dynamických či rozechvělých shluků nitkových čar vytvářejících na světlejším pozadí dojem vrstev a iluzi světa za obrazem.

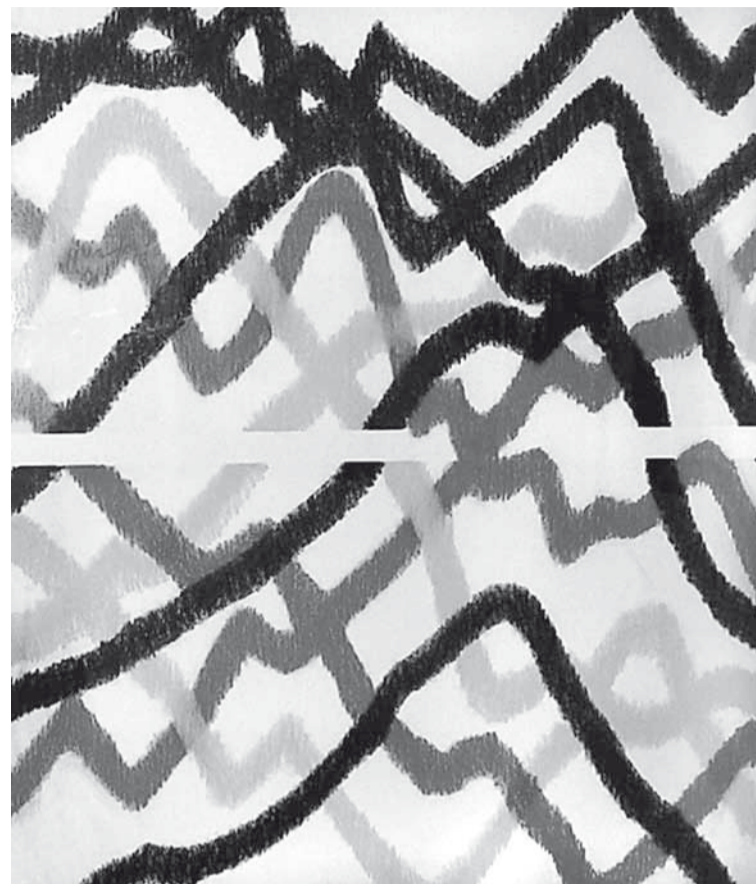
Před polovinou minulého desetiletí se stala ve Šplíchalově tvorbě novým prvkem práce s tištěnými figurálními či krajinnými obrazovými materiály – reprodukcemi děl starých mistrů. Do obrazové předlohy, mající v originálu zcela jiné konsekvence, zasahuje alchymážíovým vymýváním nebo rozmýváními pastely. Smyslem těchto svěbytných grafických komentářů či parafrází je vymezování nových poloh sdělení. To se děje na bázi metamorfózy obrazového děje či zcela nové geometrické struktury. Zvláštní kapitolou (zvláštní, protože s odlišnými optickými kvalitami) v této Šplíchalově

orientaci jsou geometricky a koloristicky výrazně profilované komentáře vsazené do reprodukcí fotografických aktů Františka Drtikola. Stěžejními prvky současné Šplíchalovy tvorby jsou na jedné straně barevné nebo černé geometrické skladby s akcentem na lineární harmonii, na straně druhé kompozice dramatických kreslířských gest v syté černi. V obou rovinách jde o pohyb v dimenzích dvou určujících řádů – niterného a geometrického.

K výstavě přístupné do konce dubna v Lidické galerii (obměněná repríza proběhne letos v létě v Oblastní galerii Vysočiny v Jihlavě) byl vydán dobře dokumentující čtyřiašedesátistránkový katalog s hlavním textem od Jiřího Valocha.

Zdeněk Šplíchal, Průsečíky světů. Lidická galerie, Lidice, 16. února – 29. dubna 2012.

Jan Dočekal (1943) je historik umění a výtvarník.

Zdeněk Šplíchal, z cyklu *Cesty*, kombinovaná technika, 70 × 50 cm, 2009. Foto Jan Dočekal

Chvála neurvalosti

Jen málo básníků se dokázalo stát celebrity jako Ivan Martin Jirous (23. září 1944 – 9. listopadu 2011). Všechny rozpory jeho života odráží také posmrtně sestavený sborník vzpomínek.

JAKUB GROMBÍŘ

V Ivanu Martinovi Jirousovi (přezdívka Magor, která je dnes tolik v kurzu, mi jaksi nejde přes klávesnici, neboť jsme spolu přece husy nepáslí) jsme ztratili osobnost nevtěsnatelnou do škatulek a samorostlého proroka narušujícího oblíbené sebeklamy české společnosti. Jirousovou hlavní devizou bylo říkat, co si myslí, a také hned jednat, bez ohledu na následky. Jak v dobách, kdy vzdor vůči režimnímu samodurství vedl až k ohrožení života, tak v našem osvíceném tisíciletí, kdy se v uměleckých salónech zase začala nosit šedivá přizpůsobivost. Jak říkal Aristippos Kyrénský, kdyby přestaly platit veškeré zákony, pro filosofy by se vlastně nic nezměnilo.

Ve sborníku sestaveném dokumentaristkou Monikou Elšíkovou vzpomínají na Jirouse tři desítky přátel a známých – je to výběr tak rozmanitý, až lze říci, že nebýt Jirousova charismatu, nikdy by se tito lidé nepotkali. Jak už to bývá, často texty vypovídají hlavně o vzpomínajících; žánr nekrologu bývá vždy poněkud trapný, jak zamlčuje nepohodlné a proměňuje živou bytost v kamenného komtura. Undergroundové společnosti je svým způsobem miniaturou světa – včetně sklonu k vytváření hagiografií. A vždy v tomto prostředí záleželo na tom, u kterého stolu člověk sedává. Ono opít se a nadávat všem v doslechu bychom jistě zvládli také, ale quod licet Iovi non licet bovi. A těm, kdo rozhodují o významu lidí a jevů, je mrtvý vždy milejší než nevypočítatelný živý.

I uspěchanost (projevující se hlavně množstvím tiskových chyb), kolážovitost a nevyrovnanost knihy odráží Jirousovu bytost a dojem, jakým působil na okolí. Vzpomínkové texty doplňují fotografie, rukou psané vzkazy, dětské kresby i básně, které Jirous skládal pro své přátele. Dokazují, že improvizaci si může dovolit jen ten, kdo něco opravdu umí; od náhodného rýmu se

autor dokázal odrazit k nečekaným asociacím. Něha tak intenzivní, jakou Jirous vkládal do svých básní (nejen těch určených dětem), nutně potřebovala být něčím vyvážena. Upřímná zbožnost, sentimentalita i spontánnost jsou vlastnosti v současné české společnosti podezřelé – po mnoha negativních zkušenostech není divu. Ale právě zprofanovaným věcem je potřeba vracet obsah, jinak radost zmizí ze světa definitivně. Jirous byl ale také bytostně český – smyslem pro absurditu i neúčtou k autoritám, jeho verše jsou natolik odvozeny do rytmu rodné řeči, až se skoro stávají nepřeložitelnými.

Zaryté ctitele asi zarazí informace, že oblíbenou četbou jejich idolu byl *Blesk* (ovšem, v rozhovoru s Vladimírem Hulcem pro *Dívaldělňu* noviny to Jirous vysvětluje tím, že náš „seriózní“ tisk se od *Blesku* v ničem podstatném neliší, takže je to vlastně jedno). Jistá míra naivismu je zřejmě podmínkou kvalitní poezie. Některé čtenáře může pohoršit příspěvek Vladimíra Mertvy, veskrze nepietní. Ale Mertova kritika undergroundové sebemytizace, obsažená ve *Zprávě o třetím českém hudebním obrození*, jde k věci. A zaznívá zde myšlenka nad jiné podstatná, reagující na Jirousovo předsvědčení o samospasitelnosti „druhé kultury“: „Umění vždycky patřilo k rizikovým povoláním. Tam, kde na začátku výpovědi neexistuje pocit otevřenosti, bezbrannosti toho, kdo mluví, nelze očekávat otevřenost u posluchače.“ Merta není diplomat (zejména srovnávání s Leninem si jistě mohl odpustit), ale to nebyl koneckonců ani Jirous, a jeho důkladná přemýšlivost je sympatičtější než některé příspěvky působící dojmem snahy rychle se přihlásit k vznikajícímu kultu, především za pomoci fascinovaného reprodukování hospodských historek, které jen málokdy přijdou vtipné tomu, kdo u toho nebyl – v tom jsou si našťástí rovni velký básník i třeba zednický učeň. Hloubkou a nadčasovostí se ovšem vymykají texty Petra Placáka a Jany Hradilkové.

A když už jsme kousli do kyselého jablka: k jirousovským paradoxům patří i to, že člověk, který vždy stál plnou vahou své osobnosti na straně slabších, měl blízko i k mnoha představitelům polistopadového establishmentu, jehož necitlivé elitářství leží mnoha lidem v žaludku. Ale je to pochopitelné: umělec vidí věci po svém bez ohledu na objektivní souvislosti (a musí to tak být) a navíc současná česká levice je až příliš technokraticky bařtipánovitá, vyvolávající v nonkonformních povahách neblahé reminiscence. Na všechny ty spory a skandály se

ovšem časem zapomene a zbude poezie, která si stále nachází nové čtenáře. A závěrem snad jen prosba, abychom pro jednoho velkého Magora nezapomínali na stovky menších magorů (byť se třeba od etalonu vzorného konzumenta liší méně nápadnými prostředky, než je svlékání na veřejnosti), kteří chodí kolem nás a mohou být pro vnímavého člověka stejně inspirativní.

Aby radost nezmizela. Pocta Magorovi. Editovala a vydala Monika Elšíková, Praha 2011.

Legenda odchází, *Měsíc autorského čtení* 25. července 2011 v Brně. Foto Bořivoj Hájek

Umění je mrtvé. Ať žije život...

V lednu byl pokřtěn desátý almanach Umu pakultury, který obsahuje patvorbu přibližně stovky papoetů spojených prostředím vzešlým z někdejšího undergroundu.

PETR KOVÁŘ

Co je to současný underground? Kde jsou takomby se zašifrovanými obrazy na stěnách, Kristus, co se tváří jako Herkules i pastýř? Um pakultury se rodí v brněnském prostředí kolem klubů Boro a Mandragora, rádia Dráták a aktivit neúnavného básníka a nakladatele J. E. Friče. Pakulturu charakterizuje touha po syrovosti, po tom, co nebylo zpracováno vařením, co není snadno požitelné. Nejen symbolicky syrovost připomíná vztah přírody, divokého, samostatného, nepředvídaného, a kultury, toho, co bylo kultivováno, co obsahuje pravidla, jejichž dodržování má zajistit bezpečí. Underground si tedy v podzemních klubech tančí naboso a tnout chce do živého, takže maso nevaří. Je nepopiratelnou součástí kultury, a jelikož někdejší kategorie oficiální a neoficiální literatury už neexistují – kdokoli, kdo má peníze, může vydat cokoli, kdo peníze nemá, publikuje před ještě větším publikem na internetu – vymezuje se tu předponou *pa-*.

Z kulturního koně pakoněm, z blba pablblem, ze skvostu paskvilem, ale také třeba proměnou louky v palouk, tedy z krajiny otevřené, přehledné, snadno čitelné, v prostor pohlcený

lesem, prostor, jenž náhle zasvitne tomu, kdo se odváží ve spleť. Spleť tvorby je přitom pojímána horizontálně – „umění se žije“ – což přispívá k obrazu její autentičnosti. Proto se v almanachu potkává cynismus a ironie s něžným vyznáním k Bohu, artistní poloha M. E. Kyšperského s naivitou a klopytavým klíse jiných, a rovněž nikde jinde není slovní cesta od cérečky k piči tak krátká (Zdeňka Blahynka, Roman Kouřil a další).

Na okraji

„Já jsem kámen u cesty / nečeká mě neštěstí / nečeká mě pohoda / jen nekonečná svoboda!“ zpívá Tomáš Vtípil. Zpívá, neboť součástí almanachu Um pakultury je také CD s jednadvaceti zhudebněnými texty. Ten Tomášův umně a příhodně komentuje situaci undergroundu; svobodná syrovost se dnes nemusí skrývat v podzemí, kámen je vyvalen a celkem bez zájmu okolí leží na okraji cesty. Svobodně. „Ty jen stůj a obdivuj / dokonalý úděl můj.“ Raději shnit než se spálit, interpretoval by pozici Claude Lévi-Strauss, ale takto postavené póly by, pravda, kultuře nepřinášely příliš optimismu. Přitom přes zmiňovanou okrajovost undergroundu je almanach přímo skvěle konzumovatelný!

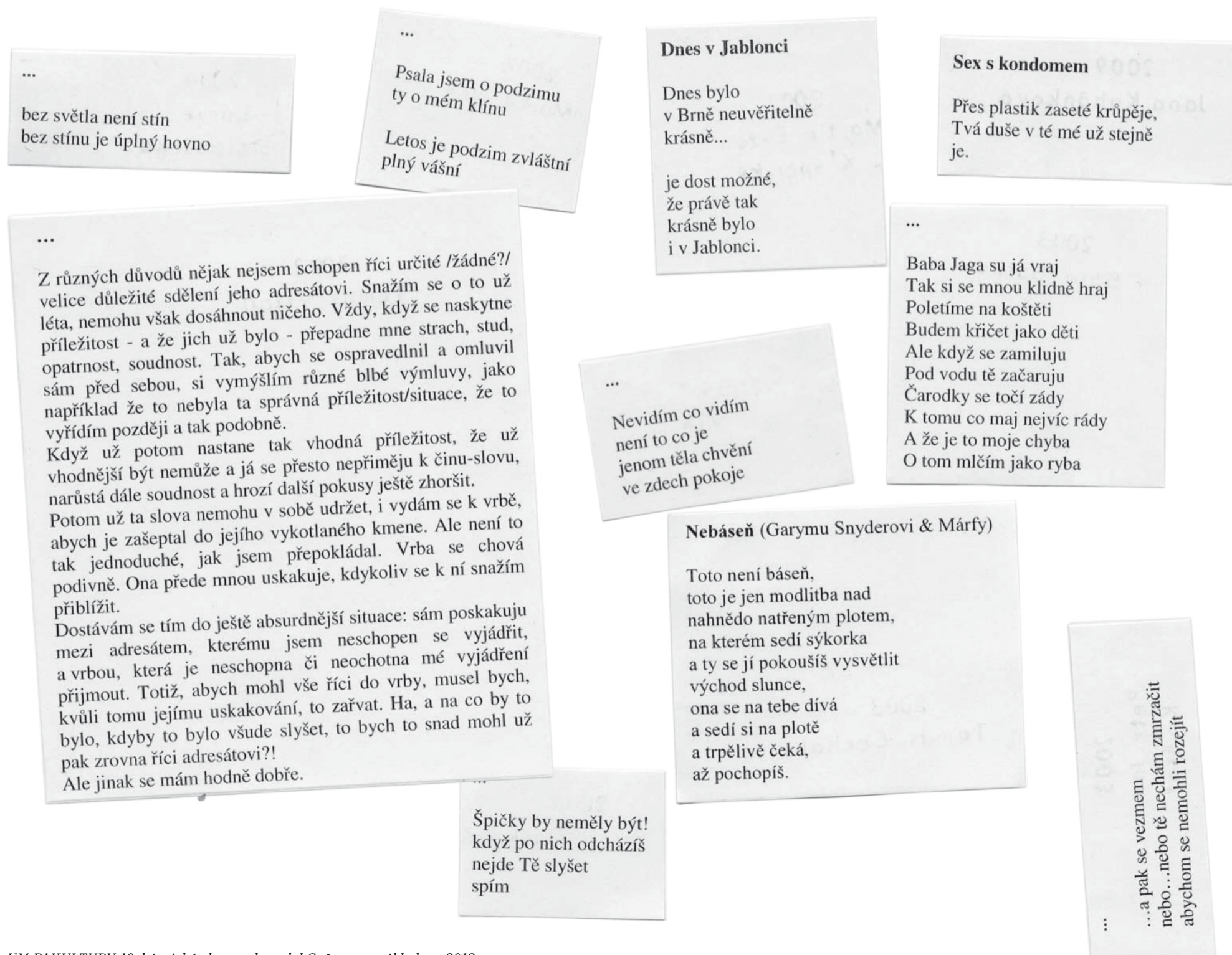
Nemá podobu knihy, ale průmyslově vyhlízející papundeklové krabice. Uvnitř je kromě CD hromada papírových ústřížků s básněmi, které jejich autoři publikovali v předchozích pakulturních almanaších. Z jedné strany vždy jméno autora a rok vzniku, z druhé samotná báseň. V obsahu je uvedena její gramáž. Gramáž síce běžně vyjadřuje váhu papíru (v gramech na metr čtvereční) a tedy by všechny básně měly mít stejnou hodnotu (!), ale zde se zřejmě váží každý jednotlivý ústřížek, a ten se od druhého liší délkou a šířkou a snad i počtem písmen zatěžujících plochu inkoustem. Významová hra s „váhou“ básně, bagatelizace uvedením hodnoty, jež stojí mimo poezii samu, jako důležité pro orientaci v almanachu, i vlastní věčně proměnlivé paběrkování namísto spořádaného listování ukazují poetiku i anarchistický charakter undergroundu jako celku.

Paběrkování

Protože je desátý almanach Umu pakultury bilanční a shrnuje tvorbu z let 2001–2009, převažují v něm básníci, kteří dosud publikovali nejčastěji. Editor Jan Bartoň vyplouvá mezi ústřížky vlastními mudrlantsky stručnými reflexemi: „Je čas porozumět všemu / bez

potřeby pojmenování / Je čas vědět všechno / tak jako vědět nic“. Svěží, jazykově hravé básně lze vylovit se jménem Radim Babák: „Tato teta tuto tetu mete tu / i / já tu metlu na tu tetu vytetu- / ji // Tato teta tuto tetu mete tu / i / pro tyto tety to tu vytapetu- / ji...“. Ještě častěji se objevují eroticky meditující Roman Kouřil či Martin Rusňák. Největší ústřížky patří básním v próze Tomáše Vtípila či Martina E. Kyšperského; není jich tolik, ale zase se dobře hledají, když už je obsah tak promíchán, že se ostatní jména v buničinných vlnách rozpouštějí. Básnířek nabízí almanach o poznání méně než básník, o to častěji je to setkání příjemné, ať už nahmátnete báseň Jany Kahánkové, Marty Jirousové, Bány Gaškové nebo Hanky Zenčíkové: „přišel jsi bylo neustláno / něco se stalo dneska ráno / něco se stalo dneska ráno / jo a taky prach / prach na hladké desce stolu / je pryč / jsou / asi někde spolu“.

Pokud přistoupíte na hru paběrkování poezie, může vám almanach Umu pakultury zůstat věčně rozečtený – některé básně se budou ztrácet ve spleti, a ty znovu čtené budou vylézat pást se na palouk s novými syrovými pasousedkami.

Literární police

Irène Némirovská

FRANCOUZSKÁ SUITA

Přeložila Helena Beguivínová
Paseka 2011, 384 stran.

Z původně plánovaného pětidílného cyklu obrazů válečné Francie stihla autorka rusko-židovského původu před svou smrtí v Osvětimi

dokončit jen první dvě části. Inspirovaná reálnými událostmi, které sama prožívala, popsal v prvním díle (*Červnová bouře*) hroznou emigraci Pařížanů v roce 1940 před hrozbou německých vojsk. Spíše než politickým událostem dává přednost popisu jednání jednotlivých postav z nejrůznějších sociálníchvrstev – v hrůzných událostech této doby si jen málokdo dokázal zachovat důstojnost. Druhá část (*Dolce*) nás přenáší na francouzský venkov, kde se obyvatelé menšího městečka ocitají v nelehké situaci při nutnosti ubytovat ve svých domovech posádku německých okupantů. Román obsahuje také korespondenci z let 1936–1945, týkající se například snahy o záchranu Némirovské z koncentračního tábora.

prózu ze současnosti opravdu není jednoduché, takže i tento pokus zasluží uznání.

-jg-

Susan Sontagová

S BOLESTÍ DRUHÝCH PŘED OČIMA

Přeložil Petr Fantys
Paseka 2011, 120 stran.Americká kritička, filosofka, prozaička Susan Sontagová (1933–2004) je u nás mnohem více známá jako esejistka. V češtině zatím vyšel jediný její román, a to *Vulkán* (2002), kde se na pozadí milostného příběhu zamýšlí nad fenoménem sběratelství. Dá se říci, že esejistický způsob psaní pronikal i do její beletristické tvorby. Mezi nejčastější témata Sontagové patří vizualita a utrpení. Už ve své knize *O fotografii* (2002) se zabývala podobnou problematikou, jakou otvírá i v knize esejů *S bolestí druhých před očima*. Základní tezí, kterou v této knize prozkoumává, je, zda obrázky bolesti, s nimiž se setkáváme v médiích, vyvolávají soucit, apatii, nebo dokonce podněcují k dalšímu násilí. Autorka, která část svého života bojovala se zákeřnou nemocí, vnímá fotografie utrpení jako nemilosrdný štít chránící nás před bezcitností.

-ms-

Ivan Illich

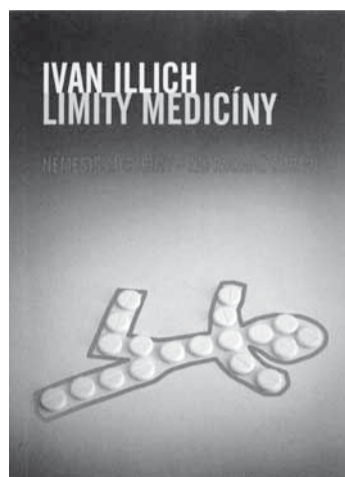
LIMITY MEDICÍNY

Nemesis medicíny – zaprodané zdraví

Přeložil Radkin Honzák
Emitos 2012, 178 stran.

„Medicínský establishment se stal významným nebezpečím pro zdraví. Zneschopňující dopad profesionálního dohledu nad medicinou dosáhl rozměrů epidemie.“ Takto rázně zahajuje Ivan Illich, rodák z Vídně (1926–2002), posléze farář v New Yorku a nakonec univerzitní pedagog (filosof a historik středověku), knihu, která v polovině 70. let šokovala svou nesmlouvavou kritikou „medicinalizace“ společnosti. Illich nešetří nikoho, lékaře ani jejich pacienty. Těžištěm jeho kritiky je však především zdravotní systém, jeho podřízenost průmyslu, úloha lékařů a pojetí zdraví a smrti. Illich ukazuje, jak destruktivní je zdravotnický monopol při manipulování s lidmi, kteří nemají vědomí sebe sama, své důstojnosti, nejsou vedeni k sebepoznání a rozhodování o sobě. Přestože byla vydána za jiného dobového kontextu, mluví Illichova kniha místy zcela k dnešku. Není lehkým čtením. Pravda odhalující jednostrannost vždy zabolí, ale může člověka posunout. V dalším vývoji vkládá Illich rozhodující důraz na roli emancipovaných laiků, protože ze zacykleného medicínského systému produkujícího trvale rostoucí náklady na zdravotní péči dle něj nemůže vzejít pokrok. A to je stále aktuální problém.

-jp-

kulturystyka

HUDBA

24. dubna 2012 vystoupí v Besedním domě ve Vyškově folkrockový písničkář **Vlasta Redl** se svojí novou doprovodnou skupinou, v níž účinkují Michal Žáček, Matěj Morávek a další.**28. dubna 2012** se koná v kyjovském Klubu 596 koncert skupiny **Helemese**, která zahraje písně z čerstvě vydaného alba *Šnyclperkelt*. Hosty večera budou formace Koe a Kloaka 69.**2. května 2012** pořádá vysokoškolský AC klub v Hradci Králové dýchánek s intelektuálně-recesistickou postpunkovou kapelou **Sdružení rodičů a přátel RoPy**, využívající ve své tvorbě také zvuk saxofonu.

VÝSTAVY

Do 29. dubna 2012 je v brněnském Salonu Daguerre přístupná retrospektivní výstava dokumentárních fotografií Evžena Sobka (1967) nazvaná **Někdy také zpět**.**26. dubna – 26. srpna 2012** vystavuje galerie Letohrádek v Ostrově nad Ohří práce nejvýznamnější představitelky českého pet-artu **Veroniky Richterové**. Expozice objektů vytvořených z použitých plastových lahví nese název *Nebezpečná laguna*. Za vidění stojí ovšem i barokní stavba letohrádku sama o sobě.**19. dubna – 30. června 2012** je v kavárně Avia v Brně k vidění výstava fotografií **Hromady suti – příběh italských památek**. Výběr fotografií dokumentuje neznámou kapitolu ochrany uměleckých památek za druhé světové války v severní Itálii. Snímky zaznamenávají nejen různé přístupy k ochraně architektury před zničením, ale také škody způsobené bombardováním.**Do 31. července 2012** využijte možnosti poznat svět nevidomých na **Neviditelné výstavě Praha**. Budete se řídit výhradně hmatem, sluchem, čichem a smyslem pro rovnováhu. Díky dočasné ztrátě zraku a přes obtíže při orientaci zjistíte, že svět může být i bez onoho klíčového smyslu stále krásný.

LITERATURA

25. dubna 2012 proběhne v kavárně Fra na Královských Vinohradech v Praze komparatistický večer, který je součástí mezinárodního symposia věnovaného tvorbě **Franze Kafky** a **Jorgeho Luise Borgese**. Zároveň budou přečteny ukázky z díla Arnošta Lustiga a Ernesta Sábata – autorů zemřelých v uplynulém roce. Účinkují Anežka Charvátová, Věra Koubová a další. Vstup volný.**27.–29. dubna 2012** se koná desátý ročník bienále **Hořovice Václava Hraběte**. Kromě soutěže začínajících literátů budou součástí programu také vystoupení

Milana Kozelky, J. H. Krchovského, Jiřího Dědečka, Černého divadla Jiřího Srnce a dalších hostů. Moderuje Mirek Kovářik.

DALŠÍ

12. a 13. května 2012, vždy ve 14 a 17 hod, proběhne na náměstí U Vážné studny v Boskovicích **Jiná procházka** – netradiční prohlídka židovské čtvrti, inspirovaná happeningy 60. a 70. let. 12. května ve 20 hod vystoupí kapela Urband, náměstí U Koupadel. Více informací na www.vyletos.blogspot.com.**Do 2. května 2012** se koná v Opavě 16. ročník kulturního festivalu **Další břehy**, tentokrát s podtitulem „Indiáni ve městě, indiáni ve mně jste“. Součástí je mimo jiné výstava totemů od řezbáře Edwarda E. Bryanta, indiánské legendy předčítané Jiřím Lábusem a Janem Jiráňem, projekce filmu *Malý velký muž* nebo koncert skupiny *Poslední výstřel*.

INZERCE

NOVINKA Z NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK

Jaroslav Štěpánek

Pravda o Marii

Svobodomyšlný, místy značně provokující literární debut autora žijícího v Kalifornii, který je však trvale připoután k české zemi svou minulostí i současností. V příběhu zasazeném do překotných událostí devadesátých let se jeho sympatický hlavní hrdina pokouší najít pravdu: o ženě, do které se zamiloval, o přátelích, za které by kdysi dal ruku do ohně, o pozadí politických událostí, které jsme všichni prožívali. Síře mezilidských vztahů rozprostírajících se na ploše románu je nezměrná a strhující. Příběh doprovázejí koláže Ivana Štroufa.

váz., 208 stran, 250 Kč, ISBN 978-80-7239-260-5

NAKLADATELSTVÍ DOPLNĚK

tel.: 545 242 455, 731 507 666

doplnek@doplnek.cz, www.doplnek.cz

myGEM®
Intelligent Software Solutions

... přináší UŽitek !

Otázka pro: Břetislava Rychlíka

Text výzvy *Ukradli jste nám stát, vraťte ho zpátky!* je posunem v dnešní hodně frustrované, vypjaté a absurdní atmosféře v České společnosti. Dvacítka občanských iniciativ a profesních sdružení se propojila po dvouhodinové schůzce v Praze, na kterou jsem zval pod hlavičkou Veřejnosti proti korupci (iniciativy, kterou jsme založili vloni v květnu s přáteli). To znamená, že situaci v české politice po zveřejnění části odposlechů vrcholného politika „kolibříka“ Pavla Béma s „kmtrem-mazánkem“ Janouškem považují tyto iniciativy za natolik neudržitelnou, že se dokázaly shodnout na společných krocích.

Vynikající je obrovská aktivita mladých lidí, ta iniciativa nestojí jen na veteránech občanského aktivismu. Nechtěli jsme sepisovat petici a sbírat pod ní jména, být se už v tuto chvíli pod text výzvy připojilo několik tisíc občanů. Stručně: *Žijeme v systému, kde propojení politiků s mafiány, kryté policií a justici, umožnilo rozkrádání v obrovském měřítku. Jedinou cestou, jak s tím něco udělat, je rozkrýt tyto struktury. Aby se to neopakovalo,*

Na co navazuje nová občanská iniciativa Vraťte nám stát (www.vrattenamstat.cz), čím se odlišuje od ostatních a kam míří?

musíme změnit pravidla a zajistit jejich dodržování! Jak? Musíme sestavit občanskou komisi, která vyšetří napojení organizovaného zločinnu a kmtů na politiku, veřejnou správu a justici. Musíme zajistit odtajnění a zveřejnění materiálů BIS, týkajících se aktivit lobbistů, kmtů a mafiánů a jejich propojení na politiky a další veřejné činitele. Musíme zajistit vyvození odpovědnosti, včetně trestní, vůči všem aktérům. Chcete, aby nám politici dále zvyšovali DPH i jiné daně, aby měli dost prostředků na další rozkrádání? Ne!

Je to ucelený soubor požadavků, které vychází z toho, že se tato země dostala mimo kontrolu. Politika je v pozadí řízena nikým nevolenými kmtory, kteří kromě rozkrádání země rozhodují i o veřejných zakázkách, přes svoje politické loutky obsazují místa ve státní správě a jako bonbónek vybavují politikům domácnosti, kupují sportovní vybavu. To vše s vlivem na média, která umí umlčet, když primátor hlavního města doktor Pavel Bém „stříká hněvem“, že ho otravují nějací „novinářští sráči, které by nejraději nakopal do koulí“.

Mafiáni to umí „orchestrovat“, čili zakázat nevhodné dotazy.

Naše propojení je naplněním vize aktivní občanské společnosti zdola. Nechceme v tuto chvíli svrhávat vládu, protože předčasné volby naprosto nic neřeší. Trváme na tom, ať si politici zleva doprava doslova „vyžerou“, co způsobili. Vrchní soud na popud BIS povolil odposlechy mafiánů, ovládajících vrcholné politiky, neboť tímto je ohrožena demokracie. Občané mají právo být seznámeni s tím, jak varování politici kryli, zamlčeli, kdo je v tom ještě namočený a kdo je vydíráný. Jen v roce 2007 dostal premiér Topolánek kolem 800 takových zpráv! Soubor návrhů na změny některých zákonů korupci zcela nevymýtí, může však mafiánům zmenšit hřiště, které si ukradli pro sebe a své politické loutky. Naše výzva stojí mimo ideologie, protože korupce je neideologická. Je však od počátku zcela otevřená všem, kdo s ní souzní.

Břetislav Rychlík (1958) je filmový a divadelní režisér a dokumentarista.

FEJETON STANISLAVA JUGY

Celoživotní filmová láska

Kdo si poctivě prožil své dětství ve skrčené podhorské vesničce, možná tuší, o čem mohu psát. Hned po ranní rose nás soukromě hospodářci rodiče bezstarostně odložili na pole u koňské ohrady. S večerem nás opět naložili na vůz se zeleným futrem a hajdy do chalupy. Vrchovatá bílá mísa sádlem promaštěných bramborových placek v nás zmizela rychleji než slepice ze dvora. V útulném pokojíku pod střešou jsme donekonečna počítali roje voňavých hvězd a snili vzdálené příběhy o své protitající dospělosti.

Nazrál čas sladkokyselých šedesátých let. Když jsme přes týden ochotně pomáhali rodičům a příliš nezlobili, mohli jsme se za odměnu vypravit v neděli dopoledne do místního kina. Milovali jsme kreslené pohádky. Stejně jako Pýšnou princeznu i tu se zlatou hvězdou na čele. Psal se rok 1964 a my, kluci z horního i dolního konce, jsme se jako mávnutím vrbového proutku beznadějně zamilovali. Bylo to nesnesitelně krásné a příjemně spalující. Takřka přes noc nás přemohla silná horečka. Pod nadýchanou peřinou jsme si donekonečna slibovali: „Bylo to báječné! Ještě aspoň jednou...“ Tenkrát nás zasáhla obří filmová vlna zvaná Vinnetou a Old Shatterhand.

Náš dosavadní život ve škole a na vesnici se náhle převrátil vzhůru nohama. Kdepak obyčejné bramborové pole za náhonem! Dnes nekonečně svůdná prairie. Kdepak domácí kráva Stračena! Dnes koně Hatátitla a Ilčí. Kdepak bahňitý rybník Kačák. Dnes romantické Stříbrné jezero! Přesně před padesáti lety byl natočen, jen tak na zkoušku, první a hned nejpůvabnější filmový příběh podle románu prozaického dobrodruha Karla Maye. Za několik

týdnů se stal Poklad na Stříbrném jezeře nejúspěšnějším filmem nejen německé poválečné kinematografie. Promítal se spolu s dalšími mayovkami ve více než šedesáti zemích světa. Včetně Ameriky a tehdejšího Sovětského svazu. Všude s nelíčeným nadšením a ohlasem.

Spatřit Vinnetoua v našem kině nebylo vůbec snadné. Lístek za dvě koruny jsme si museli jaksepatří vystát v nekonečné frontě. Filmové mayovky se později objevovaly i v televizi. Dobře si pamatuji, jak jsme na vysoké škole tajně utekli z jedné důležité přednášky, jen abychom stihli v kině na okraji města prožít tolik nechtěný Vinnetouův odchod do věčných lovišť. Dnes mi trní v poličce nad pracovním stolem vzácná DVD kolekce všech šestnácti filmových mayovek. Malý velký poklad mého dětství i dospělosti. Věrná láska. Už padesát krásných let. Ufff!

Když jsem se před časem osobně setkal na jednom festivalu s představitelem Vinnetoua, šarmantním Francouzem Pierrem Brice, jako bych teprve nyní dospěl v opravdového muže. Z očí do očí jsme se obřadně pozdravili. Náčelník Brice se mi ochotně podepsal do připravené knihy a sprízněně pousmál. Inu, říká se tomu celožitovní láska, která nerezaví. *Howgh!*

KALENDÁRIUM

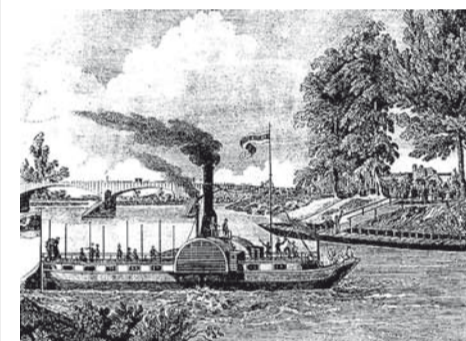
bylo

26. dubna 1466 byl dokončen nejstarší tisk na našem území – latinská Statuta Arnosti (Statuta arcibiskupa Arnošta z Pardubic), vytištěná v tiskárně pracující pod patronací pražské kapituly, umístěné dočasně v Plzni.

24. dubna 1811 byla zahájena výuka na konzervatoři v Praze, která je nejstarším hudebním ústavem ve střední Evropě; prvním ředitelem se stal F. D. Weber.

25. dubna 1818 vyšel v Krameriových novinách článek Josefa Jungmanna, jenž vyslovil nesouhlas se stavovským pojetím Vlasteneckého muzea a požadoval nové muzeum jako národní českou instituci a středisko české vědecké a kulturní práce.

1. května 1841 byl v Praze-Karlíně spuštěn na Vltavu první český kolesový parník Bohemia, postavený podnikatelem V. Lannou za pomoci anglických lodních stavitelů J. Andrewse a J. J. Rustona. Parník měl sloužit osobní dopravě mezi Prahou (Obříství) a Drážďany, jezdil však jen do Děčína.

1. května 1890 se v Praze, Brně a na jiných místech konaly oslavy u příležitosti 1. máje, který byl poprvé slaven jako Svátek práce.

26. dubna 1920 se vláda usnesla na nařízení č. 356 Sbírky o změně generálního statutu na Podkarpatské Rusi; podle této změny stanul v čele Podkarpatské Rusi guvernér jmenovaný prezidentem na návrh vlády.

23. dubna 1836 vyšla v Praze lyrickoepická báseň Máj Karla Hynka Mácha.

1. května 1951 rozhlasová stanice Rádio Svobodná Evropa zahájila vysílání pro Československo a stala se tak významnou silou antikomunistického odporu; prvním ředitelem byl významný publicista Ferdinand Peroutka.

26. dubna 1986 došlo v jaderné elektrárně v Černobylu na Ukrajině k havárii, jejíž důsledky pocítily i okolní země včetně Československa; sdělení československé vlády z 30. dubna však uvádělo, že „nebylo zjištěno na našem území žádné zvýšení radioaktivity“. Úřady a sdělovací prostředky uklidňovaly obyvatelstvo, že „situace je normální“.

Havárie reaktoru

MOSKVA — Rada ministrů SSSR včera oznámila, že na Černobylské jaderné elektrárně došlo k havárii, při níž byl poškozen jeden z reaktorů. Jsou podnikány kroky k odstranění následků a postiženým je poskytována pomoc. Byla vytvořena vládní komise. Havárie v Černobylské jaderné elektrárně je první havárií tohoto druhu v SSSR. V jiných zemích došlo k podobným incidentům nejednou. Podle údajů společenské organizace Kritická masa bylo mj. v USA jen v roce 1979 zaznamenáno 2300 havárií, poruch a jiných závad.

24. dubna 1993 v Temelíně demonstrovalo dva tisíce lidí proti dostavbě atomové elektrárny.

26. dubna 1996 přijala Poslanecká sněmovna zákon o zpřístupnění svazků StB; vstoupil v platnost 1. prosince 1996; prakticky však o to mohli zájemci požádat Ministerstvo vnitra až po půlroce platnosti této normy.

MÁM ZÁJEM O PŘEDPLATNÉ KULTURNÍCH NOVIN

Roční (čtrnáctideník – 26 čísel, 12 stran) **650 Kč**

Jméno

Příjmení
(firma)

Adresa

PSČ

E-mail:

Datum

Podpis

KULTURNÍ NOVINY 9/2012.

Vyšlo 23. dubna 2012.

Vydavatel: Kulturní noviny – vydavatelské a mediální družstvo, Bratislavská 48, 602 00 Brno.

Registrace periodického tisku:
MK ČR E 19722, ISSN 1804-8897.

Redakce: Jiří Plocek – šéfredaktor,
Veronika Dopitová, Martina Schneiderová,
Iveta Šedová, Jakub Grombří, Petr Kovář.

Korektury: Světlana Kopřivová,
Martina Vohralíková.

Typografie: Miroslav Švejda.
Návrh logotypu: Pavel Brabec.
Kresby: Aleš Čuma.
Tisk: Ringier Axel Springer Print CZ.

Informace o distribuci: druzstvo@kulturni-noviny.cz.
Informace o předplatném: info@kulturni-noviny.cz.
Kontakt na redakci: redakce@kulturni-noviny.cz.